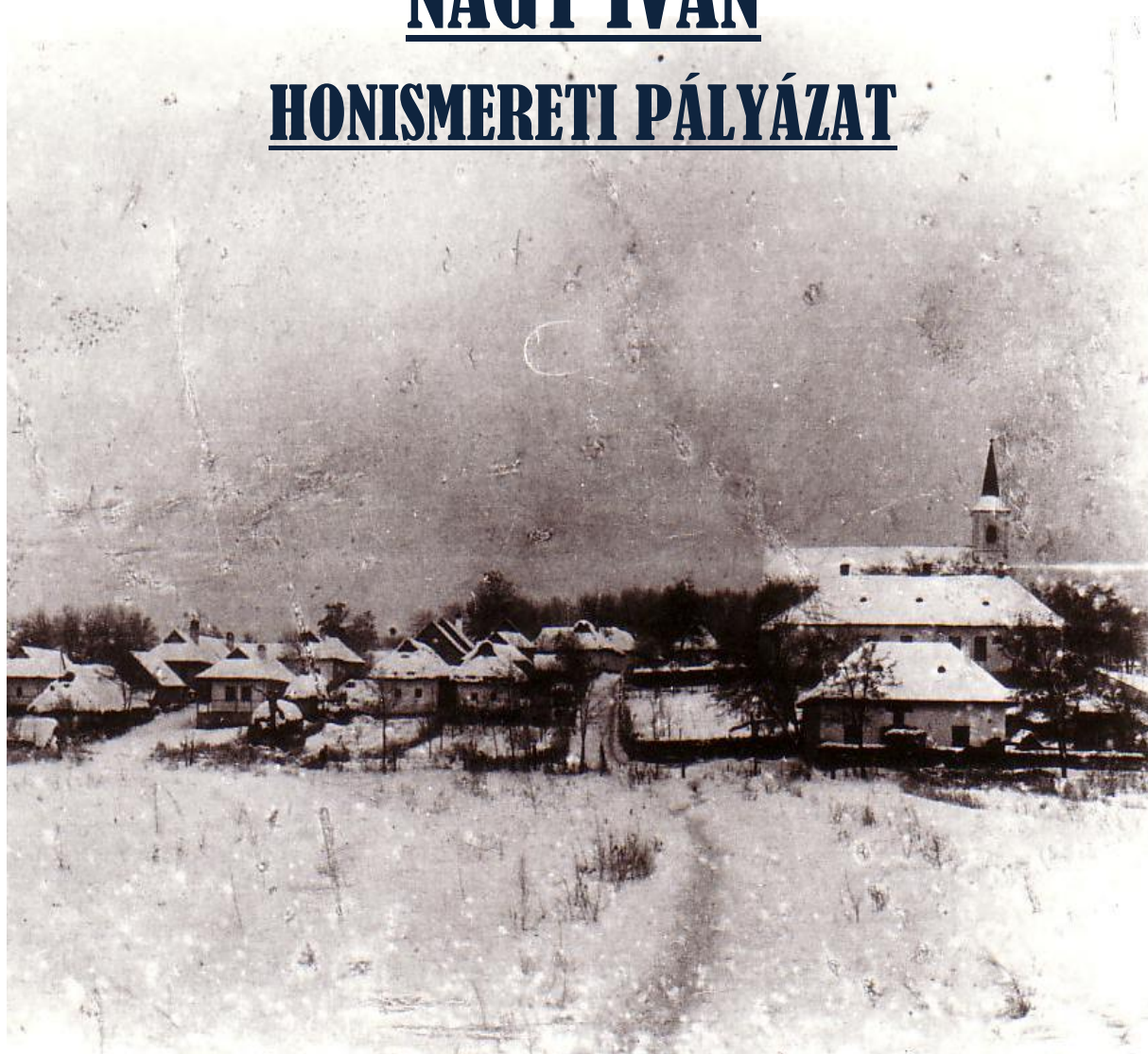

NAGY IVÁN
HONISMERETI PÁLYÁZAT

PÁLYÁZATI DOLGOZAT

Készítette: Paluch Norbert

2011

NAGY IVÁN HONISMERETI PÁLYÁZAT

Rimóc táncai és táncélete

PÁLYÁZATI DOLGOZAT

Készítette: Paluch Norbert

1. fotó¹
Rimóci friss csárdás

„A néptánc (...) a gazdag és rendkívül variábilis formakincsen túl egy olyan gondolkodásmódot képvisel, amely a folklór egészére jellemző: alapvetően közösségi gondolkodásmód, mégpedig olyan közösségé, amelynek évszázadokon át nem volt módja a valóságot nem tudomásul venni.”

Györgyfalvai Katalin

Címlapon: Rimócz télen / Benkó Péter gyűjtéséből.

¹ Hagyományörző táncosok a hollókői szabadtéri színpadon. (Lásd *Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke* 43. old.)

TARTALOMJEGYZÉK

I.	ELŐSZÓ	4
II.	BEVEZETÉS	5
III.	A PALÓCOKRÓL DIÓHÉJBAN	7
IV.	RIMÓCRÓL RÖVIDEN	10
V.	NÉPVISELET – TÁNCVISELET	13
VI.	TÁNCÉLET	18
	VI.1. Táncalkalmak	18
	VI.1.1. „Tánc”	18
	VI.1.2. Bál	21
	VI.1.3. Egyéb táncalkalmak	21
	VI.1.4. A Tánc, a zene és az ének szerepe a rimóci ember életében, a tánc hagyományozódása	22
	VI.1.5. A „könnyű táncosok” és a „nehéz táncosok”	24
	VI.2. Zenei kíséret, zenei jellemzők	26
VII.	TÁNCOK	29
	VII.1. Sarkantyús	29
	VII.2. Csárdás	30
	VII.3. Karikázó	33
VIII.	ÖSSZEGZÉS	34
IX.	FÜGGELÉK	35
	IX.1. Dallampéldák	35
	IX.2. Részlet a Holecz Istvánnéval készített interjúból	37
	IX.3. Adatközlők jegyzéke	42
	IX.4. Fotók, ábrák jegyzéke	43
	IX.5. Filmfelvételek jegyzéke	44
	IX.6. Irodalomjegyzék	45
	IX.6 Személyi adatlap	48

I. ELŐSZÓ

A Magyar Táncművészeti Főiskola első évfolyamos hallgatójaként 2005-ben azt a feladatot kaptam, hogy állítsak össze egy népi gyermekjátékfüzést valamely, lakhelyemhez közeli falu anyagából. Választásom családi gyökereimnél² fogva Rimócra esett. Ekkor határoztam el, hogy érdemes lenne a falu eddig még nem dokumentált táncéletét feltárni, így – felhasználva a Debreceni Egyetem néprajzi tanszékének útmutatásait – elkészítettem egy kutatási tervet és elkezdtem a gyűjtőmunkát. Munkát, mondom ezt kissé idegenül, hiszen ez nem egy mechanikus, kényszerektől vezérelt tevékenység számomra, hanem egy minden percében újat és érdekeset adó, mai napig is tartó kutatás, melynek jelen dolgozatom – terjedelménél fogva – csak töredékét tudja visszaadni.

A családommal történt többé-kevésbé gyakori rokonlátogatásokat leszámítva 2007-től közel két évig heti rendszerességgel jártam Salgótarjánból édesanyám szülőfalujába, Rimócra. Kezdetben csak munkám, majd 'szabadidős' elfoglaltságom kötött a faluhoz, ma már azonban feleségem, kislányom és lakhelyem révén a magánéletem is összefonódott a Rimóciak mindennapjaival. Azokkal a napokkal, melyekről egyik kedves adatközlőm egyszer azt mondta, hogy „*bizony a régi öregek, ha felébrednének halálukból, akkor nem találnának haza*”³. S valóban, nagyon sok minden megváltozott az utóbbi évtizedekben. Ma más. Ma 21. századivá kezd válni ez a település is. Földutak helyett aszfalt, parasztházak helyett monumentális, összkomfortos családi házak telefonnal és internettel, a falu központjában pedig sportcsarnok és közösségi ház. Azonban a településen végigsétálva észrevehető, hogy jó néhány dolog nem változott. Például az emberek kemény munkához szokott keze és az idősek szemében tükröződő elmúlt 50-60-70 év viszontagságai.

Hál' Istennek számtalan ember emlékezetében és jelen hétköznapijaiban él a régmúlt. Sokan ragaszkodnak családjukhoz, hagyományaikhoz, falujukhoz. Kapaszkodnak a viselet, a dal, a muzsika még fellelhető darabjaiba. Dolgoznak és mulatnak, élnek és éltetnek. Élik a katolikus emberek hithű mindennapjait és éltetnek egy kultúrát, melyet még itt van szerencsém (szerencsénk) lencsevégre kapni. Igaz az exponálási idő a végéhez közeledik, de azért még sok minden rögzíthető az idősek emlékeiből előhívva.

² Édesanyám Paluch Istvánné született Percze Valéria Rimócon élt születésétől 14 éves koráig. Apai ágon rimóci rokonsággal rendelkezik.

³ Kanyó Béláné

II. BEVEZETÉS

„*Ami a szőlőre a filoxera, burgonyára a colorado, ugyanez a palócra a kőszéntelep*” – írta PINTÉR Sándor a bányászat és az ipar okozta népességmozgás paraszti kultúrát bomlasztó hatására utalva⁴. S valóban, a 20. század elején rohamos tempóval meginduló iparosodás jelentős hatással volt a “kivetkőzés”, a “viselet elfordítás” folyamatára az egész palócföldön. Azonban „*a szécsénytől délre fekvő öt szomszédos község (Lóc, Rimóc, Hollókő, Sipek és Varsány) minden egyes lakosa ragaszkodik hagyományos viseletéhez és nem hódolt még meg a mindinkább terjedő városias divatnak*”.⁵

Rimóc - az említett öt településsel együtt – egy olyan elzárt közösséget alkotott, s alkot ma is, mely kedvezett a népi kultúra konzerválásának. Így a faluba látogató idegen örömmel tapasztalhatja, hogy az idős asszonyok nagy része még hordja a hagyományos viseletet, a rezesbanda még aktívan muzsikál és gondoskodik a hagyományörzők tánczenéjéről, van falu-, Palóc főkötő- és Babamúzeum, sőt még a népi építkezés nyomai is fellelhetők.

Rimócról már sok szerző tollából, számtalan témában született publikáció⁶, de a táncos hagyományok még nem kerültek összefoglalásra. Pályázati dolgozatom célja tehát, adatközlők segítségével rekonstruálni az egykoron virágzó táncéletet, valamint felvázolni a táncrendben, tánckészletben napjainkig végbement változásokat.

A dolgozat témájához kapcsolódó könyvtári kutatás, valamint a Zenetudományi Intézet archívumában található rimóci filmek⁷ elemzése mellett legfontosabbnak a személyes interjúk készítését tartottam. Céлом az volt, hogy a táncéletről minél régebbi, s lehetőség szerint kizárólag Rimócra jellemző információkat gyűjtsek, ezért az adatközlők kiválasztását célzó mintavételi eljárás során a teljes rimóci populációból csak azokat a személyeket választottam ki, melyek az alábbi szempontoknak megfeleltek:

- rimóci szülők gyermeke,
- 1938 vagy annál korábbi születésű,
- rimócon született, oda is házasodott és ott is él születésétől fogva,
- hagyományörzésben aktív szerepet játszott (játszik),

A gyűjtőmunkába ilyen feltételekkel bevont adatközlők interjúi mellé fontosnak tartottam néhány közfeladatot ellátó személlyel, úgy mint a polgármesterrel és a kisebbségi önkormányzat elnökével történt beszélgetésem eredményét is figyelembe venni. Mindezek feldolgozása és szintetizálása során derült ki számomra, hogy elengedhetetlenül szükséges a

⁴ Vö. FLÓRIÁN 1997.

⁵ PALOTAY 1930. 138.

⁶ Vö. BENKÓ 1999., FLÓRIÁN 1966., GORDOS 2003., GYEBNÁR 1996., PALOTAY 1930.

⁷ Ft. 347, Ft 1164 (Lásd Függelék / Filmfelvételek jegyzéke 44. old)

Rimóccal jó szomszédi kapcsolatban álló Nagylóc, Varsány, Nógrádsipek nevű településeken is egy kisebb volumenű vizsgálat elvégzése, melynek során képet kaphatok a települések közti történelmi, társadalmi és kereskedelmi kapcsolatokról is. Így a kőtetlen beszélgetéseken túl jelen dolgozatom alapját az a mintegy 10 interjú több mint 15 órányi anyaga szolgáltatta, melyet az elmúlt 4 évben készítettem.

A terjedelmes anyag feldolgozása során törekedtem arra, hogy azokat a tényeket rögzítsem, melyek valamennyi adatközlőm elbeszélésében kongruensen jelentkeztek. Mint ahogy korábban említettem a téma kutatása még további folytatást igényel, hiszen nem egy olyan kérdés vetődött fel az interjúk során, melyre egyértelmű és pontos választ adatközlőimtől nem kaptam.

Dolgozatom struktúrájának kialakításakor igyekeztem a néptáncutatókban és rendszerezésben – mások mellett - MARTIN Györgynek, PESOVÁR Ernőnek és FELFÖLDI Lászlónak köszönhető irányvonalat követni.

III. A PALÓCOKRÓL DIÓHÉJBAN

A palócok történeti és kutatástörténeti áttekintését, szakirodalmának annotációját megadni úgy vélem nem e dolgozat feladata. Azonban néhány gondolatban mindenképp szeretném kiemelni az e néprajzi csoporttal kapcsolatban napvilágot látott - számomra - legjelentősebb publikációk főbb megállapításait.

A palócok első említése a nagykőrösi nótárius 1656-ból származó számadáskönyvében található, ahol a következő feljegyzés áll: „*tíz pár gyöngyházás késeket vettem palócoktul*”.⁸ Ezt követően - a kutatás jelenlegi állása szerint - egészen 1801-ig nem található semmilyen utalás erre a népcsoportra. Lakóhelyüket tekintve is csak a fent idézett szöveg környezetéből valószínűsíthető a Rimaszombat környéki illetőség.

Bár HORVÁTH Péter 1801-ben, PÁPAY Sámuel pedig 1808-ban már foglalkozott a palócokkal⁹, mégis az első tudományosan is elfogadható értekezést annak a SZEDER Fábiának köszönhetjük, aki 1819-ben *A palócok* címmel¹⁰ benyújtotta pályázatát a Tudományos Gyűjtemény két évvel korábbi fölhívására. E tanulmány már a kibontakozó nemzeti romantika hatását érezteti, ahol egyre nagyobb érdeklődés mutatkozott a palócság eredetének kutatása iránt. Úgy vélték, hogy e népcsoport által megtartott régi magyarságból a honfoglaláskori állapotokra következtethetnek.¹¹

A palócokról alkotott képet jelentősen meghatározták azok az írók (pl.: Mikszáth Kálmán, Gaal György, Gvadányi János, Lisznyai Kálmán), akik műveik központjába palóc alakokat helyeztek. A szépirodalmi ábrázolás mellett folyamatos próbálkozások indultak az eredet és az őstörténeti szerep meghatározására.¹² A tudományos állásfoglalások azonban szinte kutatónként eltértek. Míg 1834-ben HORVÁTH István a palócokat ősmagyar eredetűnek, a szláv eredetű palóc szót pedig zsákmányoló, spoliátor jelentésűnek vallja, addig JERNEY János húsz évvel későbbi - lengyel és orosz krónikák adatainak felhasználásával alátámasztott - állásfoglalása szerint a *polovcok*, *polovecek* hun-szkíta népcsaládba tartoznak. Horváth álláspontjához tartozik az is, hogy a népesség körében gúnynévnek tekinthették a palóc megnevezést (a csángó, a berencó vagy a pota névhez hasonlóan).¹³

⁸ MANGA 1979. 5.

⁹ Vö. KÓSA – FILEP 1978.

¹⁰ Vö. SZEDER 2005.

¹¹ Vö. KÓSA – FILEP 1978.

¹² Vö. KÓSA – FILEP 1978.

¹³ Vö. MALONYAY 1922.

Újabb értelmezés látott napvilágot 1880-ban, amikor a nagyszécsényi ügyvéd, PINTÉR Sándor a Jerneyvel hasonló állásponton lévő HUNFALVY Pál eredményeit támadva népismertető tanulmányban foglalta össze nézeteit.¹⁴ Szerinte a palóc szónak síkon, gyepen lakó jelentése van, melyet alátámaszt a népcsoport által lakott terület domborzati viszonya. Véleménye szerint a palócok már a honfoglaló magyarokat megelőzően is jelenlegi életterükön tartózkodtak.¹⁵

A 19-20. sz. folyamán az élő népi hagyomány alapján palócnak tartott szűkebb csoport kultúrájával, nyelvjárásával rokonságot mutató táji környezetre egyre tágabb határok közt alkalmazták a palócföld megnevezést. Horváth Péter még csak 11, Heves és Borsod határán található települést sorolt ehhez a területhez. Pápay Sámuel, már Nógrád, Gömör, Heves és Borsod határvidékét említi, míg Szeder Fábrián Hont vármegye magyarságát is a palócok közé számolta. MALONYAY Dezső A Magyar nép művészete V. kötetében ennél is szélesebb határvonalakkal illeti a népcsoport elhelyezkedését, hiszen GRÓH István véleményét elfogadva a palócság határait északon a szlovák nyelvterület, keleten a Hernád, délen az Alföld pereme, nyugaton a Vág vonalában állapította meg. Bár akadtak a palócföld határait szűkíteni igyekvő nézetek is a magyar néprajztudomány mégis a Malonyay által meghatározott területet ismeri el a palócság hazájának.¹⁶

A fentebb említett, palócok művészetét tárgyaló Malonyay kötet megjelenése után némi szünet következett a népcsoport kutatásában. Előrelépést és egyben az addig meglévő tudományos eredmények lényegre törő szintetizálását MANGA János végezte el posztumusz megjelent kötetében a *Palócföldben*.¹⁷ A megjelenés évében, 1979-ben azonban már nagyerővel folyt az a kutatómunka, melynek irányát még az 1967-ben Egerben megrendezett „palóc” konferencia adta. A kitűzött cél az északi magyar nyelvterület átfogó néprajzi vizsgálata volt. Az eredmény a BAKÓ Ferenc szerkesztésében 1989-ben – szinte pár hónap különbséggel – egyszerre napvilágot látott *Palócok* című négykötetes¹⁸, mintegy 2760 nyomtatott oldal összterjedelmű, több mint harminc szerző utóbbi száz esztendő adataira támaszkodó önálló kutatási eredményeket, véleményeket közlő műve. Az egyes tanulmányok szerzői húsz, a palóc vidéken található település több szempontú összevetésével érzékeltetik a hasonlóságokat és az eltéréseket. E mindmáig példátlan szintetizáló mű szerkesztésén és összegzésén kívül BAKÓ Ferencek számos önálló publikációja látott napvilágot. Köztük

¹⁴ Vö. PINTÉR 1880.

¹⁵ Vö. MALONYAY 1922.

¹⁶ Vö. KÓSA – FILEP 1978.

¹⁷ Vö. MANGA 1979.

¹⁸ Vö. BAKÓ (szerk.) 1989.

mindenképpen említésre méltó adatokat tartalmazó kézikönyv a palóc lakodalmi szokásokat keretbe foglaló *Palócföldi lakodalom*¹⁹ címet viselő.

¹⁹ Vö. BAKÓ 1987.

IV. RIMÓCRÓL RÖVIDEN

Rimóc az észak-magyarországi Nógrád megyében, a szécsényi dombságba illeszkedve, a vulkanikus eredetű Cserhát és a szlovákiai Osztrovszkij hegységek között 175 méteres tengerszint feletti magasságon, a Rimóc-Sipeki patak két oldalán fekszik. Éghajlata és földrajzi elhelyezkedése folytán elsősorban erdőgazdálkodásra és a kevésbé hőigényes növények termesztésére alkalmas terület.²⁰ Északról Szécsénnyel, Keletről Nagylóccal, Délkeletről Hollókővel, Délnyugatról Nógrádsipekkel, Nyugatról Varsánnyal határos (1. ábra²¹)

1. ábra
Rimóc földrajzi elhelyezkedése

A település neve egy régi szláv nyelvi emlék, a *Rimovci* vagy a *Rimovc* helységnév átvétele, melyben a *Rim* szláv személynév rejlik.²² A falunév évszázadok alatt sokat változott (Rymouch, Rymolc, Kysrymoch, Nogrymoch, Rimog, Rimewch, Rymolcz, Rimocz, Rimótz) mígnem 1933-ban elnyerte a ma is használatos formáját.²³

A község nevének első írásos említése 1229-ből való, amikor ifjabb *Béla* király oklevélbe rögzítette az édesanyja meggyilkolásában részt vett *Kacsics Mihály* és *Kacsics Simon* bánok birtokainak elkobzását, köztük Rimócot is. Nem sokkal később, egy 1291-ben kelt oklevél már arról tanúskodik, hogy a falu templommal és pappal rendelkezik.²⁴

BAKÓ Ferenc kutatásai szerint az eddig ismert XVI. századi jegyzékekben szereplő rimóci családok közül egy sem vészelte át a török hódoltság korát, illetve nem maradt eredeti lakóhelyén. Az 1674-es *Canonica Visitacio* alapján valószínűsíthető, hogy az elnéptelenedett faluban a *Percze* família volt az első olyan családok egyike, mely az életet megkezdte. Ennek a családnak a tagjai 'vásárolták meg' elsőként földesuruktól az armális²⁵ nemesi címet,

²⁰ Vö. MAROSI – SOMOGYI 1990.

²¹ Lásd Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke 43. old.

²² Vö. FÉNYES 1851.

²³ Vö. BENKÓ 1999.

²⁴ Vö. BENKÓ 1999.

²⁵ birtokadomány nélküli

amihez hozzá tartozott a nemességet igazoló kutyabőr is. (2. *fotó*²⁶) Később hasonló módon jutott ilyen címhez a *Vincze* család is.²⁷

2. fotó
*Édesanyám családjának 1669-ben
adományozott nemesi cím*

Rimóc népességét 1851-ben 1286 katolikus és 10 zsidó lakosban határozza meg FÉNYES Elek²⁸. A *Magyar Korona Országainak Helységnévtára*²⁹ (továbbiakban: MKO-hnt) szerint 1892-ben 1227, 1902-ben 1324, 1913-ban 1472, 1922-ben 1497 volt a falu lélekszáma. Jelenleg 1850-en lakják a községet³⁰, melyből mintegy 390 fő vallja magát cigány nemzetiségűnek. Az 1970-es évektől kezdve főleg a szomszéd településekről, valamint a Heves megyei Gyöngyösorosziból lassú ütemben vándorolnak be a cigány családok.

A falu társadalma a XVIII. században még alapvetően örökös jobbágyokból és házas zsellérekből állt.³¹ Az évszázadok alatt földművelésre berendezkedett lakosság életvitelére nagy hatással volt „a földek elvétele”, az 1960-as évek TSZ-esítése, valamint a megye nagyvárosaiba megjelenő gyáripár és bányászat. Az 1960-as évektől a felnőtt lakosság jelentős része használta ki a többek között Szécsény, Salgótarján, Pásztó és Budapest által kínált munkalehetőségeket.

²⁶ Lásd *Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke* 43. old.

²⁷ Vö. BENKÓ 1999.

²⁸ Vö. FÉNYES 1851.

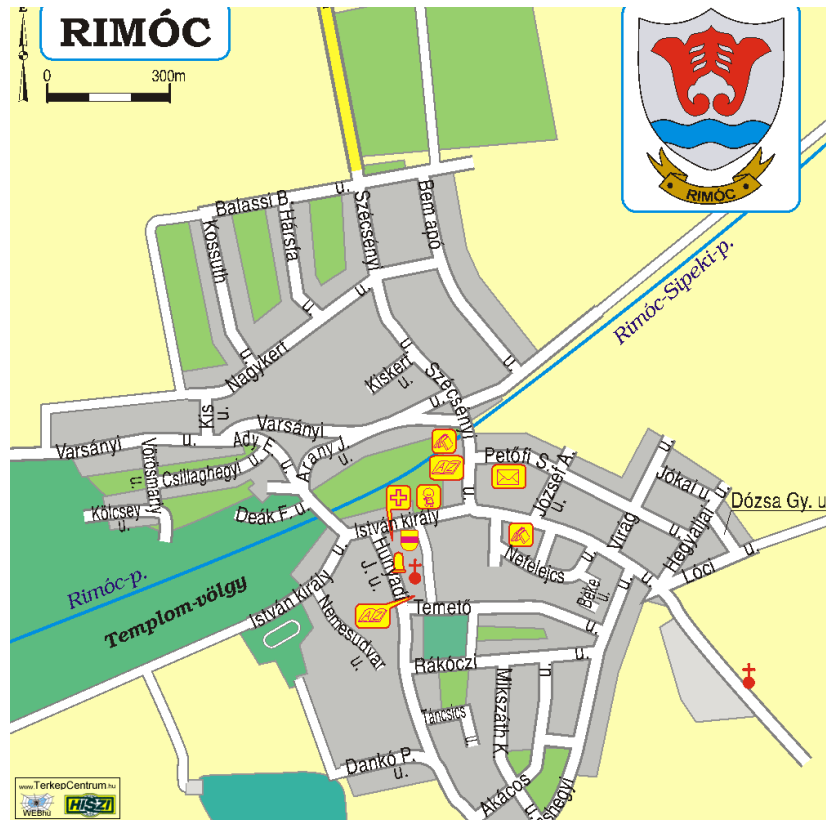
²⁹ Vö. JEKELFALUSSY 1892-1922.

³⁰ Beszkid Andor polgármester szerint a 2011. évi költségvetési törvény alapján.

³¹ Vö. HAVASSY 1989.

A MKO-hnt adatai szerint 1892-ben Rimóc népességének vallási hovatartozása: 1184 fő katolikus, 26 ágostai evangélikus, 17 izraelita.³² Bár a XVIII. századi adatok is jegyeznek néhány evangélikus és izraelita családot, a település lakosainak túlnyomó többsége római katolikus vallási hovatartozású. A község anyaegyházzal rendelkezik, melyhez több környező helység csatlakozott filiaként³³. Temploma Szent Miklós tiszteletére épült.³⁴

Rimóc lakosságának emlékeiben, sőt a mindennapi szóhasználatban is élnek még a falurészek nevei, melyek gyakran családneveket takarnak. A falu észak-nyugati részén, a Varsányi út felső felén élt egykor valamennyi Vincze családnevű, ez a terület a *Vinczék-szög*. Közvetlen ettől délre a *Csillaghegyet* találjuk, míg ettől délkeleti irányba a *Nemesudvar* (a Percze család hajdan volt területe) és a mellette lévő

2. ábra
Rimóc településtérképe és címere

Templom-szög terület el. A

templom és a temető háta mögött, a falut déli irányból határoló Magashegyi utat és a Dankó Pista utcát, vagy ahogy a helyiek hívják *Dankó-gödört* találjuk, ami gyakorlatilag a helyi cigánysor. A Rimóc-Sipeki patak és a Szécsényi út találkozásától Dél-keletre eső terület az *Alvég*, míg az Észak Észak-nyugatra lévő a *Felvég*. A Kiskert utca két oldala a *Bandúr-szöget* alkotja. (2. ábra³⁵)

³² Vö. JEKELFALUSSY 1892-1922.

³³ Nagylóc és Hollókő

³⁴ Vö. HAVASSY 1989.

³⁵ Lásd *Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke* 43. old.

V. NÉPVISELET– TÁNCVISELET

Az előző két fejezettől eltérően a parasztviseletek, s azon belül a táncalkalmakon hordott alsó- és felsőruházat már szorosabban illeszkedik dolgozatom gerincéhez. Azonban ez a téma egyebek mellett az anyagok sokfélesége, a falu kollektív esztétikai elvárásaiba illeszkedő szubjektív ízlésvilágok adta tarkaság és nem utolsó sorban a vallás ma is érvényes szabályzó ereje miatt szinte kimeríthetetlen, vagy legalábbis nem szorítható ilyen csekély keretek közé. Mindazon által talán nem követek el nagy hibát, ha néhány gondolatban összegzem a számomra legfontosabb adatokat, tapasztalatokat.

„*Ahová a vonat bemegy, onnan a viselet kijön*” – vélekedett Glatz Oszkár, a bujádi viseletet gyönyörűen ábrázoló festőművész a technikai fejlődés káros hatásairól. S valóban, az életmód változásával együtt a viseletre is nagy hatással volt a 19. század végén meglendülő ipari termelés, s az általa nyújtott munkalehetőségek. A ruhaiparban nagy mennyiségben jelentek meg új, a házi kenderfeldolgozás eredményeként készülő vászonanyagoktól finomabb, mintázatban és színvilágban változatosabb kelmék. Míg a nagygazdák - még az 1930-as évek gazdasági nehézségei között is - tudtak gondoskodni a szükséges vászonneműkről, amiből ruházatuk zömét előállították, addig a Pesten időszakos munkát vállaló szegényebb réteg keresetéből „bolti anyagot” vásárolt, amit a vagyonosabb réteg nagyon lenézett. „*Az „új divatot” tehát mindig a szegényebbek hozták. A módosabb gazdák lányai a régi viseleti hagyományokat őrizték*”.³⁶

A viselet tehát – többek közt a fent említett okok miatt is – exponenciális mértékben változott. Már 1819-ben a Balassagyarmattól nyugatra lakó Ipoly-környéki palócok viseletét kutatva úgy nyilatkozik SZEDER Fábián, hogy nincs is olyan vidéke Magyarországnak, ahol a viselet ilyen gyors változását szemügyre tudnánk venni³⁷. PALOTAY Gertrúd 1930-ban megjelent tanulmányában ugyanerről a jelenségről már keserűbb szájízzel tudósít: „*a régibb szabású népviselet az egész Palócföldön rohamosan pusztul s alig van egy-egy vidék, ahol szigetszerűen fennmaradt*”.³⁸ Ilyen szigetnek tekinthető Nógrád megye 16 viseletcsoportja közül a Hollókői³⁹ is, melynek öt faluja (*Lóc, Rimóc, Hollókő, Sipek és Varsány*) egymástól csak főleg díszítésekben eltérő öltözettel rendelkezik. Az egymással szomszédos települések közül a mai napig leghívebben a Rimóciak őrizték meg viseletüket.⁴⁰

³⁶ VARGA 1989. 515.

³⁷ Vö. SZEDER 2005.

³⁸ PALOTAY 1930. 139.

³⁹ Vö. FLÓRIÁN 1966.

⁴⁰ Vö. PALOTAY 1930.

A falu viseletéről korábban két tanulmány is napvilágot látott⁴¹, melyek – bizonyos mélységig - rögzítették a 20. század első és második harmadának öltözeteit. Nagy hiányosságuk azonban, hogy nem csak a ruhadarabok sokféleségéről adnak gyér képet, hanem a helyes tárolás, öltözködés íratlan szabályairól sem tájékoztatnak kellőképpen. Sőt az egyházi és világi események diktálta, viseletekkel kapcsolatos normákról is elfelejtkeznek mindkét szerző szólni. A táncviselet s annak változása pedig szinte teljesen dokumentálatlan Rimóc viszonylatában. Egyetlen, némi adalékot nyújtó tanulmány az a közelmúltban KAPROS Márta által készített publikáció⁴², melyben a szerző az 1931-1944 között működő országos mozgalom, a Gyöngyösbokréta⁴³ viseletre gyakorolt hatását analizálja Nógrád megyében.

A 20. században tapasztalható igen gyors gazdasági, társadalmi és kulturális változások, valamint a városi divat falvakba való betörése Rimócon egy sajátos képet hozott létre. Egyrészt a férfiak és gyermekek (fiatalok) teljesen elhagyták a parasztviselet minden darabját a ruhatárjukból, míg az asszonyok nagy része a bőszoknyát⁴⁴ otthonkára, nadrágra váltotta. Másrészt a viseletet napjainkban is hordó nők fiókos *kasznyijában*⁴⁵ és akasztós szekrényében jól megférnek egymással a szülőktől, nagyszülőktől örökölt szoknyák és az új csillogó anyagokból varratottak. A Rimóciak túlnyomó többsége számára ma már a parasztviselet olyan kirakatdarab, mely szépen mutat a település és az egyház ünnepein⁴⁶ beöltöző fiatalokon és időseken, vagy a Hagyományörzők műsoraiban szereplőkön.

Ha röviden, de a lényegét megragadva szeretnénk jellemezni a Rimóciak táncalkalmakon hordott viseletét, akkor azt mondhatnánk, hogy az mindig az éppen aktuális közösségi elvárásoknak, forma és színvilágnak megfelelő, öltözési szabályokat betartó volt. Összbenyomást tekintve az ünnepitől kicsit „*hitványabb*” a munkaalkalmakra és hétköznapiakra hordottnál viszont „*ügyesebb*”. Amolyan - RATKÓ Lujza szavaival élve – „*viselőruha*”⁴⁷.

Adatközlőim elmondásaiból és az archív fotók, illetve filmfelvételek tanulmányozásából az elmúlt száz esztendő táncviseletében egymástól jól megkülönböztethető, de évszámokkal élesen nem perforálható korszakok rajzolódnak ki. Ezek, jellemző ruhadarabjaikat tekintve a következőképpen alakulnak:

- Nőknél:

⁴¹ Vö. FLÓRIÁN 1966., PALOTAY 1930.

⁴² Vö. KAPROS 2010.

⁴³ A Rimóciak Gyöngyösbokétás múltjáról részletesen BENKÓ Péter írt a Rimóci Újság 2010-es lapszámaiban.

⁴⁴ A bőszoknya megnevezést a helyiek a hagyományos női viselet szinonimájaként értelmezik.

⁴⁵ Rendszerint 4-5 fiókkal készült ruhanemű tárolására használt szekrény.

⁴⁶ Ilyen például a falunap a szüret, a Húsvét, a Pünkösöd, az Úrnapja, Szent Anna napja stb.

⁴⁷ RATKÓ 1996. 288.

- 1., „puhaszoknya”⁴⁸ - 'rojtatlan'⁴⁹ vállkendő - kecele⁵⁰ (kb. 1940-1950-es évekig) (3. *fotó*⁵¹)
- 2., „puhaszoknya” – csipkés lajbi⁵² - szakácska⁵³ (kb. 1950-1980-as évekig) (4. *fotó*⁵⁴)
- 3., „vasalt szoknya”⁵⁵ – rojtos vállkendő⁵⁶ - kecele (1990-es évek végétől napjainkig) (5. *fotó*⁵⁷)

3. fotó
 „Puhaszoknya” – rojtatlan vállkendő
 - kecele

5. fotó
 vasaltszoknya – rojtos vállkendő -
 kecele

4. fotó
 „Puhaszoknya” - csipkés lajbi -
 szakácska

⁴⁸ A felső, színes szoknya alatt rendszerint 8-12 nem keményített, pliszírozott gyolcs alsószoknyát viselnek.

⁴⁹ Általában indigókékre festett anyag, zöld („Zöldszejű”), fehér („Fehérszejű”) stb nyomott mintával.

⁵⁰ Rendszerint fekete klott, vagy indigókékre festett anyagból készült, régebben díszítetlen, manapság hímzéssel, vagy hímzett szalaggal díszített, széles pliszírozott kötény.

⁵¹ Lásd *Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke* 43. old.

⁵² Kötött anyagú női mellény, mely karöltőjénél és gombolás átmeneténél a mellény alapszínétől eltérő színű, szintén kötött csipkével van ellátva.

⁵³ A kecelétől keskenyebb, fekete klott, vagy tükörselyem anyagból készült, alsó részén két sor hímzéssel és egyéb díszekkel ellátott kötény.

⁵⁴ Lásd *Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke* 43. old.

⁵⁵ A felső, brokátselyem anyagú szoknya alatt többnyire 3 rakott gyolcs és 3 hullámosra vasalt vászon szoknyát viselnek.

⁵⁶ Leggyakrabban klott, selyem, vagy kasmír anyagból készült nyomott mintás, esetleg gyárilag, vagy kézzel hímzett, szélén hosszú rojtokkal díszített nagyméretű kendő.

⁵⁷ Lásd *Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke* 43. old.

Tapasztalatom azt mutatja, hogy az egykor kizárólag ünnepeken viselt ruházat egyre inkább 'átmegy' táncviseletbe. Ennek legfőbb oka véleményem szerint az, hogy az idős generáció már nem – vagy csak igen csekély számban - tudja átadni a hagyományos parasztviseletet és annak szeretetét a gyermekeknek, unokáknak. Sajnálja tönkre menni, így vagy eladja, vagy elkezd használni minden olyan alkalommal, amikor csak teheti, függetlenül attól, hogy színvilága és formája miatt azt – az autochton gondolkodásmód szerint – már nem tehetné meg. Az idősek határozottan emlékeznek rá, hogy a vasalt szoknyát és később a rojtos vállkendőt csak nagy ünnepeken használták, ma már viszont előszeretettel és szinte kizárólagosan veszik föl táncos műsorukba a hagyományőrök. A másik – nemcsak a táncos viseletet érintő – változás a szoknyák hosszának jelentős rövidülése, mely jól látható a huszadik század első és utolsó harmadát képviselő fotókat összehasonlítva.

- Férfiaknál:

A férfi táncviselet meghatározásának tekintetében valamelyest könnyebb dolgom volt, hiszen az elmúlt 100 évben az kevesebb változást mutatott.

- 1., vászon bőgatya – kézelős, bő ujjú vászoning – gombos lajbi⁵⁸ (19.-20. század fordulója) (6. fotó⁵⁹)
- 2., csizmanadrág – kézelős ing (bő ujjú paraszting, vagy bolti

7. fotó
*csizmanadrág – kézelős ing – gombos lajbi
– zakó - szakácska*

pulóver (szetter), vagy mellény – zakó (kb. 1950-es évektől) (8.fotó⁶¹)

A férfi öltözethez tartozott a kerek, kis karimájú, magas fekete kalap, melyet olykor himzett szalaggal, ritkábban jobb oldalra⁶² helyezett bokrétával díszítettek.

6. fotó
*vászon bőgatya – kézelős bő
ujjú ing – gombos lajbi*

8. fotó
*pantalló – konfekció ing –
kötött pulóver - zakó*

⁵⁸ Fém, később műanyag gombokkal és esetenként nyargalásos hímzéssel díszített férfi mellény.

⁵⁹ Lásd *Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke* 43. old.

⁶⁰ Lásd *Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke* 43. old.

⁶¹ Lásd *Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke* 43. old.

⁶² Vincze 'Bánat' János szerint balra nem tettek bokrétát, mert úgy tartották, hogy a csendőrök a „balbukrétások”

A legények és a fiatal, nős férfiak által hordott lajbis öltözet mellett sokáig élt még az idősök városias szabású, fekete posztókabát viselete.⁶³ A MARTIN Györgyék által 1956-ban rögzített táncfelvételeken az idősebb generáció még ebben látható⁶⁴

A leírtakban nem tértem ki a gyermekek viseletére. Egyrészt azért nem, mert az adatközlők elmondása szerint külön gyerekeknek szervezett táncalkalmak nem voltak, másrészt azért nem, mert - kisebb eltérésektől eltekintve (pl. a fiúk előszeretettel hordták az 1940-1950-es években a levente sapkát egészen legénykorukig, az egészen kiskorúak pedig az egybeszabott, hátulgombolós viganót – 9. fotó⁶⁵) - a gyermekek viselete a felnőttekével azonosnak mondható.

9. fotó
Egy rimóci család

A hagyományos táncélet⁶⁶ eltűnésével táncalkalmaknak csupán a hagyományőrzők közreműködésével létrejött rendezvények mondhatók. A hagyományból tehát a színpadra vándorolt a tánc, így ma már nem a társadalmi norma, hanem sokkal inkább a hagyományőrzők ízlése és döntése határozza meg a táncokhoz viselt öltözetet.

⁶³ Vö. PALOTAY 1966.

⁶⁴ Ft. 347

⁶⁵ Lásd *Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke* 43. old.

⁶⁶ Részletesen a következő fejezetben.

VI. TÁNCÉLET

Sajnos Rimóc táncélete - a viselettől eltérően – szinte teljesen eltűnt. Ma már a falunap, a jótekonysági bál és az idősök napja kivételével szinte nem is akad alkalma táncrea perdülni a lakosságnak, főleg nem a hagyományos falusi dallamokra. Pedig még sokan tudják a rimóci énekeket és táncokat, ismerik és szeretik a több mint nyolcvan éve működő rezesbanda muzsikáját. Dolgozatomnak ebben a fejezetében tehát mindössze arra vállalkozhattam, hogy az emberek emlékezetében élő elmúlt – nagyjából – hetven év táncéletére derítsek fényt.

„*Nem úgy vót mint most e*” – utalt a változásra keserűen Vincze Ferenc⁶⁷. Adatközlőim elmondása szerint a mezőgazdaságban, s később a gyárparban keményen dolgozó lakosság számára a közösségi életet számtalan 'rendezvény' biztosította. Ezek – szigorú szülői felügyelet mellett - nemcsak szórakozási, hanem ismerkedési lehetőséget is jelentettek a fiatalok számára.

VI.1. Táncalkalmak

A településen egykor élő, táncrea is alkalmat adó eseményeket alapvetően három csoportba sorolhatjuk:

1. Alkalomhoz nem kötött táncmulatság a „*tánc*” (VI.1.1. fejezet)
2. Ünnepi alkalmakhoz köthető táncmulatság a „*bál*” (VI.1.2. fejezet)
3. Egyéb, általában kalákás munkákhoz, vagy emberélet fordulóhoz köthető táncolásra alkalmat adó események (VI.1.3.)

Tekintettel arra, hogy érdeklődésem kizárólag a táncmulatságokra terjedt ki, a VI.1.3. fejezetben mindössze megemlítem az egyéb táncalkalmakat, azok lefolyásának részletezése nélkül. Mivel a „*tánc*” és a „*bál*” mint tánceseemény menetét tekintve proxemikailag hasonlóknak mondható, ezért a VI.1.1. fejezet tartalmazza a pontos leírást.

VI.1.1. „Tánc”

Az egyesek által vasárnapi táncnak nevezett mulatság szerveződési időszakairól eltérő vélemények vannak. Egyesek azt állítják, hogy tavasztól ősziig – ünnepi alkalmakat kivéve, mert akkor bál, vagy lakodalom volt - minden héten megtartották⁶⁸, mások szerint csak bizonyos – nem szabályos – időközönként⁶⁹. Számomra a beszélgetésekből az utóbbi álláspont tűnik valószínűbbnek, főleg ha a szegénysorban lévő lakosság anyagi helyzetére

⁶⁷ Lásd *Függelék/Adatközlők jegyzéke* 42. old.

⁶⁸ Laczkó Andrásné

⁶⁹ Kanyó Béláné

tekintünk: „*oljan is vót, hogy egy zsák krumplit lopott el a pincéből, eladta, hogy meglegyen a zenekarnak a pénze*”⁷⁰

A vasárnapi tánc minden alkalommal a délutáni litániát követően, kb 4-5 óra tájban kezdődött s a lányoknak este 10-11 óráig a legényeknek pedig olykor hajnalig is eltartott. Helyszíne leggyakrabban a falu valamely kocsmájának udvara, de emlékek szerint a mai Szécsényi út és Szent István Király út találkozásánál lévő üres területen és a „szövetkezet udvarba”⁷¹ is megrendezték. A más vidékeken⁷² szokásos Csúrben való táncolásra mindössze egy alkalommal emlékeznek. Az általános helyszínnek elfogadható kocsmaudvar kiválasztása attól függött, hogy a rendezést bonyolító legények mely falurészbe valók voltak. Míg a Bandúr-szögiek a Varsányi út elején található Jusztin Péter-féle kocsmába⁷³ (10. fotó⁷⁴), addig a Vinczék-szögiek a templomszögbe található Róka udvarába⁷⁵ szervezték. A táncmulatság tartásához, a rendezők közül kiválasztott legénynek engedélyt kellett kérni a bírótól és jelenteni volt köteles a csendőrök felé is. Ő alkudott meg a tánczenét szolgáltató rezesbandával („*magyar banda*”⁷⁶) is, melynek árát a legények adták össze. Ez az összeg az 1940-es években kb. 10 liter házibor árát jelentette.

10. fotó
Jusztin Péter egykori kocsmája napjainkban

A „táncba” kizárólag legények és hajadon leányok, valamint fiatal házasok járhattak. Az idősebbeknek nem illett részt venni ezekben a mulatságokban. A leányok a litániáról hazasiettek átöltözni, majd csoportosan, összekapaszkodva, énekszóval érkeztek a kocsmaudvar elé. Az udvarra a mulatság kezdetén csak az a lány mehetett be, akit valamelyik fiú megszólított, később azonban már a többiek is bemerészkedtek. Bent a „*lányok karélyba álltak, a legények itt-ott egy pár csoportba*” és „*minden nagylánynak a szülei ott álltak a háttérbe*”.⁷⁷ Tánc közben a lányos szülők figyelemmel kísérték, hogy mikor kivel és hogyan

⁷⁰ Kanyó Béláné

⁷¹ Holecz Istvánné

⁷² Martin György leírása szerint a tiszai dialektusra jellemző volt a Csúrben táncolás. (Vö. MARTIN 1995.)

⁷³ Az épület lakóház funkcióban ma is áll a Varsányi út 2. szám alatt. A ház lecsapott sarkán volt egykor a főbejárat. Tulajdonosa jelenleg a kocsmát 1942-1951 között működtető, 1907-es születésű Jusztin Péter fia, ifj. Jusztin Péter (Lásd *Függelék/Adatközlők jegyzéke* 42. old).

⁷⁴ Lásd *Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke* 43. old.

⁷⁵ Nevét a tulajdonosról Szabó 'Róka' Jánosról kapta. Az épület ma is áll a Hunyadi út 1. szám alatt.

⁷⁶ Kanyó Béláné szerint

⁷⁷ Laczkó Andrásné

táncol a gyermekük. A helyszínen nem, de otthon gyakran 'emlékeztették' a lányokat a megfelelő választásra.

A zenekar által húzott egy-egy, lassú és friss csárdásból álló táncrend körülbelül 30 percig tartott, mely során megengedett volt a lányok lekérése. Főleg a nagy létszámra való tekintettel akadtak olyan alkalmak is, amikor hölgyválaszt tartottak. Egy felkérést nem illett visszautasítani, mégis akadtak olyan határozott lányok, akik nemet mondtak a részeg, vagy táncolni nem tudó legényeknek: „*részeggel nem battyogtam végig egy hosszú nótát*”⁷⁸. Egy-egy táncrendben gyakorlatilag bárki bárkivel táncolhatott, de a fiatalok általában betartották azt az íratlan szabályt, hogy a már eljegyzett lányokat csak a vőlegényük, esetleg annak rokonai illetve a szomszédjukban lakó legények vihették táncba.

A rendszerint fél órás táncrendek között a banda hosszabb-rövidebb szünetet tartott, melyet a lányok karikázója töltött ki. A szünet végén „*a primás felnyújtotta a kezét*”⁷⁹ és intett a zenekar tagjainak, jelezve az újabb táncrend kezdetét. Ekkor már a legények egy része a karikázót táncoló párjuk mögött álltak, sőt némelyek még a derekukat is megfogták hátulról, hogy teljesen egyértelmű legyen választásuk.

Az adatközlők visszaemlékezései alapján megállapítható, hogy a táncrendelés, dallamrendelés szokása Rimócon nem élt. „*A zenekar egy elhatárolt öntudatos csapat volt*”⁸⁰, így általában ők döntötték el, hogy mely dallamokat játsszák.⁸¹ Az idős emberek emlékezetében nem maradt meg egyetlen egy tánc közben kiabált rigmus, táncszó sem, ők azt mondják soha nem is szóltak közbe ilyetén módon a muzikaszóba.

Mint korábban említettem a lányoknak legkésőbb este 11 órakor véget ért a multság: „*abbahagyta a zenekar, megfogták a karunkat a szülők, oszt gyerünk hazafelé*”⁸² Ellenben a legények olykor még hajnalban is a kocsmába mulattak. Azokon a vasárnapokon, amikor tánc nem szerveződött, a lányok a litánia után négyen-ötven összekapaszkodva, énekelve mentek végig a falun. Útjuk leggyakrabban a barátok, szeretők, vőlegények háza előtt vezetett el. Ezeken a napokon a legények a kocsmába mulatták az időt, ahonnan gyakran mentek csoportosan, harmónikaszó kíséretében a lányos házakhoz. Beköszöntek, néhány szót váltottak a lányokkal, aztán tovább sétáltak. Azok a legények, akiknek a menyasszonya volt a meglátogatott lány, gyakran lemaradtak a legénycsapattól.

⁷⁸ Laczkó Andrásné

⁷⁹ Kanyó Béláné

⁸⁰ Kanyó Béláné

⁸¹ Valószínűleg azonban, hogy a kottát olvasni nem, vagy csak korlátozottan tudó parasztokból álló rezesbanda nem rendelkezett a képességgel, hogy egyik pillanatról a másikra dallamot tud váltani.

⁸² Laczkó Andrásné

VI.1.2. Bál

A naptári év során számos olyan jeles nap, vagy ünnepi alkalom adódott, mely lehetőséget biztosított arra, hogy a falu fiataljai bált rendezzenek. Ilyenek voltak farsangkor, húsvétkor és a falu templomának védőszentjeként tisztelt Szent Miklós napjához közel eső vendégségkor. Ma már azonban csak az augusztus első hétvégén lévő falunapon, vagy a februárban esedékes hagyományos jótékonyági bálon nyílik alkalom táncmulatságra. Az alábbiakban csak a farsangi és a húsvéti bálók egykori menetéről írok röviden.

A farsang utolsó három napján rendezték meg a farsangi bálakat, melyek helyszíne leggyakrabban az iskola, vagy a bíró udvara⁸³ volt. Erre az alkalomra a tanító színművet tanított be (pl.: Rózsa Sándor, Sárga csikó, Piros bugyelláris stb.), amit 1-3 pengős jegy ellenében bárki megtekinthetett. Ezt a bál előtt kétszer háromszor is eljátszották, hogy valamennyi érdeklődő megnézhesse. Farsang utolsó két napján a legények rossz kabátokba és kalapokba öltözve járták végig a falut és „*kódultak*” a bálra szalonnát, tojást, bort stb. A farsangi mulatságok menete gyakorlatilag az előző alfejezetben leírtak szerint zajlott, így azt újra nem részletezem.

Húsvét hétfőjén locsolóbált rendeztek, ahol szintén előadásra került egy – az ünnephez egyébként témájában nem kapcsolódó – színmű.⁸⁴ Jó időben ezt a mulatságot már a kocsmaudvaron rendezték, hasonlóan a vasárnapi tánchoz.

VI.1.3. Egyéb táncalkalmak

Az egyéb kategóriába azokat az alkalmakat soroltam, melyek valamely közösen végzett (kalákás) munkához, vagy családi eseményhez kapcsolódnak. Az alábbiakban ezek közül a fonóról, a hurkaköszöntőről és a lakodalomról szólok röviden.

A késő őszi és téli napokon – az adventi időszakot leszámítva – a házakban fonásra összegyűlt lányok közé gyakran merészkedtek be a legények. Egy citerással, vagy egy harmónikással megérkezve „*beköszöntek, oszt bementek*”⁸⁵. Bent a lányokkal viccelődtek, beszélgettek, énekeltek és olykor a táncrea is perdültek.

Disznóvágás alkalmával szokás volt a fiatalok adománykérő szokása a hurkaköszöntés. Ekkor rossz ruhákba öltözve, vállukra használt szoknyákat téve nyársakkal és tepsikkel járták azokat a portákat, ahol disznóvágásról tudtak. Énekelve, mulatva haladtak az utcán, míg a kiszemelt portához nem értek. Énekes köszöntőjük fejében hurkát, kolbászt, szalonnát vártak. Azonban gyakran előfordult, hogy a gazda az adományért cserébe táncot is kért a

⁸³ Laczkó Andrásné

⁸⁴ Vincze 'Bánat' János

⁸⁵ Vincze 'Bánat' János

köszöntőktől. Az összegyűjtött ételeket közösen fogyasztották el a nap végén, vagy egy-egy béli alkalommal.

A tánc legdominánsabban a lakodalmak alkalmával jelent meg a nép életében. Ez volt az az esemény, melyen minden korosztály részt vett, így itt volt lehetősége a gyermekeknek és a fiataloknak megtekinteni az idősebbek táncát is. Valamennyi adatközlőm számára a lakodalmak voltak az első táncos élmények. Itt láthatták azokat az embereket táncolni, akik családos emberként, vagy koruknál fogva már nem jártak táncba és bálba. A nagyszülők, szülők, rokonok táncstílusát, motívumait elleshették, s így egész életre meghatározó képet alkothattak a táncról.

Ritkán, de előfordult az is, hogy a falut tavasztól ősziig summás munkáért⁸⁶ elhagyó emberek a napot kisebb mulatsággal, az úgynevezett cuháréval zárták: „*úgy táncótunk, hogy a lábunk se érte a földet*”⁸⁷.

VI.1.4. A tánc, a zene és az ének szerepe a rimóci ember életében, a tánc hagyományozódása

Az 1920-as 1930-as években még a rimóci családokra is jellemző volt, hogy egy-egy házhelyen, vagy egy épületben több generáció is együtt élt. Így a gyermekek gyakran találkoztak idősebb rokonaikkal: nagybátyjukkal, nagynénjükkel, unokatestvéreikkel. Ez az életforma meghatározta nemcsak a mindennapi munkák folyamatának korai elsajátítását, hanem a tánc tanulását is. A gyermekek már 8-10 éves korukban a szüleik mellett segédkeztek, vagy libát, marhát őriztek. Egészen fiatalon alkalmuk volt a lakodalmakban szemügyre venni a táncoló felnőtteket. Az ellesett magatartás és mozgásformákat munkák közben, például legeltetéskor a határba egy-egy talpalatnyi földet kitaposva⁸⁸, vagy a szátvába⁸⁹ kapaszkodva⁹⁰ önállóan gyakorolták. Előfordult az is, hogy az esti órákban a család előtt szüleik, testvéreik és unokatestvéreik segítségével tették meg az első lépéseket⁹¹. A szülők büszkeségére a fiatalok nagy örömmel és elszántsággal igyekeztek jó táncosokká és énekesekké válni: „*én amit meghallottam valahol én addig azt nem engedtem, amíg meg nem tanultam*”⁹².

A gyermekek számára rendezett külön táncalkalomra nem emlékeznek az adatközlők. A fiatalok általában 13-16 évesen kezdtek eljárni a táncba. A fiatal legényeket úgy fogadták be a

⁸⁶ Leggyakrabban és a legnagyobb létszámba a Békés megyei Mezőhegyesre jártak a Rimóciak.

⁸⁷ Vincze Ferenc

⁸⁸ Laczkó Andrásné

⁸⁹ Szövőszék szláv nyelvjárásból eredő elnevezése.

⁹⁰ Vincze Ferenc

⁹¹ Vincze Ferenc

⁹² Laczkó Andrásné

nagyok közösségébe, hogy azoknak egy alkalommal „*fizetniük kellett két kört*” a kocsmába⁹³. A lányok között semmilyen beavató szertartásról nem tudtak beszámolni. Aki a dalokat tudta és termetében is a nagylányokhoz illett az már beállhatott a táncba⁹⁴. A falurészek fiataljai ritkán kerültek összetűzésbe egymással. Rendszerint eljártak egymás táncrendezvényeire is. Elvértve fordultak elő veszekedések és verekedések.

Nemcsak a falu táncalkalmait látogatták a fiatalok, hanem olykor átjártak a szomszédos Varsány, ritkábban Nógrádsipek mulatságaiba is. Annak ellenére azonban, hogy a szomszédos falvakkal jó kapcsolatot ápoltak a Rimóciak ritka volt az egymás közötti házasodás. Alapvetően endogám közösségként működött népessége. A Rimóciakat – csúfnevükön a nyúlat⁹⁵ - mindig nagyon dolgoznak, élelmesnek és büszkének tartották a környékbeli települések lakói⁹⁶.

„*Itt kevés olyan ember volt aki nem tudott táncolni*” – mondta Vincze János bácsi⁹⁷, „*mindenki a maga módján jól táncolt*” – mondta Kanyó Béláné⁹⁸ a falu lakosainak tánc tudását firtató kérdésekre. A csárdást szinte mindenki tudta, kevesen voltak akik „*gödröt álltak*”⁹⁹, vagy „*mákot törtek*”¹⁰⁰ egy-egy mulatságon. A táncolni nem tudók vagy el se mentek a táncba, vagy elbújtak a kapu mögé. Mindenkinek illett ismerni a rimóci csárdást, s bár a párválasztásnál nem volt kizárólagos szerepe a tánc tudásnak és a táncban való jó együtt táncolás élményének, mégis a fiatal házások szinte valamennyien jól összeillettek a táncban is egymással. A jó táncosnak tartott embereket általában a feleségükkel együtt emlegetik az idősebbek. A házaspárok valamennyien úgy gondolták párjukról, hogy: „*azzal éreztük egymást is meg a zenét is*”¹⁰¹

Az idősebb emberek nagyon fontosnak tartják, hogy a mai fiatalok is megtanulják a csárdást. Tudásukat viszont ma már nem a hagyományos családi környezetben, hanem a hagyományörző csoportokban táncolva adják át. Úgy rakják a fiatalok lábát idebb, odébb, hogy gyorsabban tanuljanak.¹⁰² Bár a hagyományos rimóci csárdást szívesen tanulják az ifjak, az idősek véleményére nem mindenki ad. Nem mindenki fogadja meg a tanácsokat. Vannak, akik hamar félbehagyják a hagyományörző együttesekben zajló munkát emiatt.

⁹³ Vincze 'Bánát' János

⁹⁴ Holecz Istvánné

⁹⁵ Egy minden környékbeli által ismert proverbiumból: „Pislog, mint a rimóci nyúl”

⁹⁶ Dulai Józsefné, Filkor Boldizsárné, Király Mihályné, Kiss Sándorné

⁹⁷ Lásd *Függelék/Adatközlők jegyzéke 42. old*

⁹⁸ Lásd *Függelék/Adatközlők jegyzéke 42. old*

⁹⁹ Holecz Istvánné

¹⁰⁰ Vincze Ferenc

¹⁰¹ Vincze 'Bánát' János

¹⁰² Laczkó Andrásné

Idős kora ellenére valamennyi adatközlőm meg tudta fogalmazni, hogy mit jelent számára a tánc, a zene és az ének, s hogy mit jelent ma az együtt táncolás hiánya. Úgy vélem nem kívánnak hozzáfűzni valót az alábbi idézetek:

„én ennek köszönhetem az éveimet”; „többet énekelek, ha felvagyok éccaka, mint imádkozom”¹⁰³;

„mindenki tudott énekőnyi, de az unokáim nem tudnak énekőnyi”; „nem is tudja, hogy kivel táncol, csak birkoznak”; „ennek a magyar táncnak nincs párja”; „mink abba már nem tudunk belenyugodni, hogy ez a tánc van”; „régén jobban összetartottak”; „esténként összejöttek beszélgetni, fanni (...) most sehol semmi (...) nem találkozunk, nem is beszélgetünk”¹⁰⁴;

„én 20 éves koromban átugrodtam volna a színpadot, te oljan lusta vagy, mint a bivaly”¹⁰⁵;

„az hozzá tartozik az élethő, a jó tánc, a jó kedv meg az őszinteség”¹⁰⁶;

Nem tudnak, nem akarnak belenyugodni, hogy szemük láttára tűnik el a tánckultúrájuk. Nem értik a mai fiatalok csak birkózásból álló, egymás számára idegen 'tánckultúráját'. Úgy gondolják, hogy *„a mai fiatalok életéből hiányzik az élet”*.¹⁰⁷

VI.1.5. A „könnyű táncosok” és a „nehéz táncosok”

Függetlenül attól, hogy saját magát milyen táncosnak tartotta, a megkérdezett adatközlők mindegyike hasonló jellemzőkkel illette a jó táncosoknak vélt embereket, s hasonlókkal a rossz táncosoknak vélteket. Az alábbi néhány gondolat töredékessége ellenére is kifejező.

A jó táncosokról a következőket mondták:

„a mozgásból meglátja az ember”, „nem lustán mozog (...) és ériz a zenével”, „követni kell a zenét”, „aki jól táncolt az jól is dolgozott”¹⁰⁸,

„az egy elevenség, aki szépen táncol, meg énekel”, „ha benne van a testibe, lelkibe, ha könnyű a teste”¹⁰⁹,

„aki könnyedén táncol”; „nem oljan lomha, (...) ügyes, könnyű táncos”; „festeni sem lehet különbet, ahogy az mozog a táncba”; „aki eleven”; „benne van a véribe”; „Jó zene érzés kell”¹¹⁰,

¹⁰³ Laczkó Andrásné

¹⁰⁴ Vincze Ferenc

¹⁰⁵ Vincze 'Bánat' János

¹⁰⁶ Kanyó Béláné

¹⁰⁷ Kanyó Béláné

¹⁰⁸ Vincze 'Bánat' János

¹⁰⁹ Laczkó Andrásné

¹¹⁰ Vincze Ferenc

„az már benne van az embernek a génjibe”; „az a jókedv amit ott a táncba kiad magából az nem a szélhámosság”¹¹¹

A rossz táncosokról így beszéltek:

„van olyan, aki nem tudja behozni a zenét”, „az olyan nehéz vót, hogy mire vége lett a táncnak megizzadtam”¹¹², „ha ide-oda tapos én vissza sem tudom zökkenteni”¹¹²

A véleményekből egyöntetűen látszik, hogy jó („könnyű”) táncosnak a zenét kiválóan érző, könnyen, de határozottan táncoló, víg kedélyű embereket tartották. Ilyenek közé tartozott többek között:

Vincze 'Károly' Antal, Juhász 'Hadnagy' István, Jusztin Bertalan, Mócsány 'Kurdi' Péter, Percze 'Pajka' Miklós,¹¹³ Árva Ferenc, Mócsány 'Bandúr' Sándor, Mócsány Ferenc,¹¹⁴ Máté János,¹¹⁵ Jusztin Balázs, Jusztin Bertalan¹¹⁶

Mivel „azé' a fő táncos a férfi”¹¹⁷ kevesebb női név jutott az adatközlők eszébe:

Vincze Antalné (Virág Rozália), Erdélyi Jánosné (Vince Mária),¹¹⁸ Juhász Istvánné (Kabda Erzsébet), Percze Miklósné (Virág Erzsébet),¹¹⁹

Több idős ember is emlegette, hogy a falunak már az 1930-as években 6 párból¹²⁰ álló Gyöngyösbokréta csoportja volt, mely kb. az 1940-es évek végére felbomlott.¹²¹ Jelenleg, hivatalosan bejegyezve két hagyományörző csoport működik Rimócon: a *Gyöngyösbokréta Hagyományörző Együttes*¹²² és a *Rimóci Hagyományörző Egyesület*¹²³. Említésre méltó még a Rimóci Általános Iskola diákjaiból alakult *Kukorgós Hagyományörző Gyermektáncgyűjtés*.¹²⁴ Ma ezek azok a közösségek, ahol a fiataloknak leginkább alkalmuk van a tánctanulásra. A két felnőttékből álló együttes tagjai túlnyomó többségben idősebb asszonyok, igaz a fiatalok aránya sem elhanyagolható. Jó férfi táncosokat sajnos már nehéz találni a faluban. Ezek közé tartozik azaz Erdélyi 'Tóth' Sándor bácsi is, aki már az 1984-ben rendezett táncgyűjtésen¹²⁵ is táncolt.

¹¹¹ Kanyó Béláné

¹¹² Laczkó Andrásné

¹¹³ Vincze 'Bánat' János

¹¹⁴ Vincze Ferenc

¹¹⁵ Kanyó Béláné

¹¹⁶ Holecz Istvánné

¹¹⁷ Kanyó Béláné

¹¹⁸ Holecz Istvánné

¹¹⁹ Vincze 'Bánat' János

¹²⁰ Benkó Péter kutatásai szerint 7 pár.

¹²¹ Benkó Péter kutatása szerint 1934-1938 között vettek részt Rimóciak a mozgalomban.

¹²² Vezetője Holecz Istvánné.

¹²³ Vezetője Kobela Andrásné. A két csoport közül csupán ez működik aktívan és folyamatosan.

¹²⁴ Vezetőjük Paluch Norbert és Paluchné Percze Piroska.

¹²⁵ Ft. 1164

A település táncos és énekes hagyományainak megőrzéséért először 1997-ben Vincze „Bunyik” Ferenc, majd 1999-ben Holecz Istvánné kapott a Kulturális Minisztertől Népművészet Mestere díjat. Feri bácsi 2001-ben bekövetkező halála óta fia, Vincze Béla próbálja nagy erővel ápolni édesapja örökét, de képességei már elmaradnak mögötte.

VI.2. Zenei kíséret, zenei jellemzők

Valamennyi idős Rimóci ember úgy emlékszik vissza, hogy már a húszas évektől rezesbanda kísérte a táncalkalmakat: „itt csak a magyar banda vót”¹²⁶. Őket látszik igazolni SÁROSI Bálint leírása: „1922-ben a Nógrád megyei Rimócon cserhátsurányi „karmester”-főfoglalkozása szerint napszámos - volt a rezesbanda betanítója”¹²⁷.

Pontos dátumot nem tudunk, mindössze az valószínűsíthető, hogy az általában 8-10 fős, paraszzenészekből álló, kottát többnyire nem, vagy minimális szinten ismerő „magyar banda” valamikor az első világháború után alakulhatott. A megalakulás időpontját támasztja alá az, hogy a kis-

11. fotó

A rezesbanda nagydobjának oldala

12. fotó

A rimóci rezesbanda 1956-ban

tően valamilyen egyenruha sapkáját viseli.

Egyes visszaemlékezések szerint a faluban csak nagyon rövid ideig volt tánciskola. Nem tudott gyökeret eresztetni, hiszen Rimócon erősebb volt a csárdás iránti érdeklődés, mint a

és nagydobon, valamint a helikonon még megtalálható a Császári és Királyi Hangszergyártó Vállalat címere és a készítés 1920-as dátuma (11. fotó¹²⁸).

A banda alakulásában katalizátorként működhetek közre a katonazenekarok, a bányászzenekarok esetleg a tűzoltózenekarok. Ezt a következtetést látszik bizonyítani a MÁCZ László által készített fotó (12. fotó¹²⁹), melyen öt zenész vélhe-

¹²⁶ Kanyó Béláné

¹²⁷ SÁROSI 1998. 127.

¹²⁸ Lásd Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke 43. old.

¹²⁹ Lásd Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke 43. old.

modernnek számító fox és keringő iránt: „nem néztem semmibe se” /a foxot/¹³⁰. A zenekar repertoárjába így nagyrészt olyan csárdás és mars dallamok kerültek, melyekre kiválóan lehetett táncolni a rimóci táncokat¹³¹. A Függelékben szereplő dallampéldák olyan „induló” (mars) és csárdás dallamok, melyeket már évtizedek óta előszeretettel muzsikálnak. A közölt kották érdekessége, hogy a dallamok két sorba vannak elhelyezve, mely a kottatartóba való minél kisebb helyfoglalást célozza, valamint a hangjegyek fölé írt számok, melyek a fúvós hangszerek egy-egy adott billentyűjére utalnak. Ugyanis a zenekar jelenlegi tagjai között akadnak olyanok, akik nem tudnak kottát olvasni.

A szomszédos falvak közül Varsánynak és Nagylócnak is volt rezesbandája¹³², de egybehangzó állítások azt mondják, hogy a leghíresebb és legjobb zenekar a rimóci volt. Még a hetvenes években sem telt el olyan őszi időszak, hogy 20-22 lagzit ne muzsikáltak volna ki.

A magyar bandák mellett meg kell említeni a cigányokból összeálló vonószzenekart is. Az adatközlők szerint Rimócon nagyon ritka volt a táncalkalmak cigányzenekari kísérete, az inkább megmaradt a kocsmák szórakoztató zenekarának. Ennek ellenére még emlékeztek az utolsó zenekar tagjaira: *Bada István 'Kasu' – hegedű, Csemer Károly – hegedű, Bangó Lajos – kontra, Bangó Gyula – cimbalom*. Ma már nem működik cigányzenekar Rimócon, bár Csemer Károly fia, ifjabb Csemer Károly tud muzsikálni.

A településen úgy tartják a mai napig is, hogy „a rezesbanda jobban mozgatta a népet (...) más hangulatot adott”¹³³. Nélkülük elképzelhetetlen volt egy-egy bál, vagy lakodalom:

13. fotó
A rimóci rezesbanda 2007-ben

„lehet, hogyha egy cigánybanda együtt vóna a táncot képviselni nem tudtak vóna táncóni”¹³⁴. A banda több mint 90 éve megszakítás nélkül működik, s a több száz nótát tartalmazó repertoárjukat már a hatodik generáció tagjai muzsikálják (13. fotó¹³⁵) A tudás folyamatosan, generációról generációra adódik át.

A zenekarok mellett akadtak olyan emberek, akik kitűnően muzsikáltak - s valószínűleg saját maguk szórakoztatásán kívül kisebb táncalkalmakat kísértek is - valamilyen hangszeren. Nem is csoda, hisz az egykori Nógrád vármegye a dudások mekkája volt még a 20. század

¹³⁰ Vincze Ferenc

¹³¹ Részletesen a VIII. fejezetben.

¹³² Dulai Józsefné, Filkor Boldizsárné, Király Mihályné

¹³³ Vincze Ferenc

¹³⁴ Kanyó Béláné

¹³⁵ Lásd Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke 43. old.

közepén is. MANGA János például 1949-ben 16 dudást tartott számon a megyében.¹³⁶ Még Rimócon is él a köztudatban a dudás *Babléna Imre* és *Jaj Sándor*, valamint a furulyázni tudó *Szabó 'Girind' János*¹³⁷. Ma már azonban nincs olyan falubeli, aki megszólaltatná ezeket a hangszereket, viszont vannak citerán¹³⁸ és harmonikán játszó emberek.

„Az ifjú fejjérszemélyek többnyire a' dalolásban és a' mellett való tánczolásban lelik fő mulatságokat” – idézi Szeder Fábiánt MANGA János¹³⁹. S valóban, a rimóci emberek is kedvelték a tánc és a hangszeres muzsika mellett a vokális zenét. Nagyon szerettek énekelni. Azt tartották szépnek, ha a dallam „csak úgy hasít”¹⁴⁰ a levegőben. Az 1950-es években a település iskolájában tanítónőként dolgozó KUTI Mária egy rövid tanulmányt készített¹⁴¹ a Magyar Néprajzi Múzeumnak, melyben számos dallampéldával bizonyítja a rimóci nők rendkívül szép és nagy mennyiségű repertoárját. Ma már – csak erről a településről - több mint 50 órányi hangfelvétel, közel kétezer dallamát tárolják a Zenetudományi Intézet Népzenei osztályán.

A tánczenét elemezve jól látható, hogy a csárdás zenei kíséretét az új stílusú népdalok és műdalok uralják. Az általában kupolás, ABBA, ABB_vA, ABB_vA_v szerkezetű dallamok legtöbb esetben négy soros, tripódikus, énekelte dallamok. Átfogó jellegzetességük a 4/4-es ütembeosztás és a pontozott ritmus, mely sok esetben a szöveghez alkalmazkodik. A szöveget izoszillabikus és heteroszillabikus sorok is jellemzik. Az izoszillabikus szövegű dallamok között nagyelőfordulásban 11 szótagos sorokkal találkozhatunk, de helyet kap 10, 15 és 9 szótagos is.¹⁴² A népdalok és műdalok mellett a banda manapság előszeretettel játszik foxokat, keringőket sőt egyes közismert filmek főcímzenéjét is.

A tánczene tempóját vizsgálva megfigyelhető, hogy a lassú csárdás jellemzően mm=140-160, míg a friss csárdás mm= 180-200 értékű. Kíséretét tekintve a lassú csárdás "lassú düvő" jellegű, míg a frissben a trombita "esztam" kísérethez hasonló ritmusformulákat szólaltat meg.¹⁴³

¹³⁶ Vö. MANGA 1979. 291.

¹³⁷ Az ő furulyajátéka a Zenetudományi Intézet Archívumában is tárolva van.

¹³⁸ Például Vincze Ferenc.

¹³⁹ MANGA 1979. 243.

¹⁴⁰ Holecz Istvánné

¹⁴¹ Vö. KUTI 1957.

¹⁴² Vö. GYEBNÁR 1996.

¹⁴³ Vö. GYEBNÁR 1996.

VII. TÁNCOK

A rimóci táncok leírását és elemzését négy forrás felhasználásával próbáltam elvégezni:

- 1., Adatközlők visszaemlékezéseiből az 1930-1950-es évek táncait rekonstruálva.
- 2., Az 1956-ban¹⁴⁴ Rimócon forgatott filmen látható különböző korosztályt képviselő táncosok tánckészletét összevetve.
- 3., Az 1984-ben¹⁴⁵ szintén Rimócon megrendezett táncgyűjtés felvételein táncoló adatközlők akkori és mai tánckészletét összevetve.
- 4., A hagyományőrző együttesek előadásainak felvételeiből a mai tánckészletről képet alkotva

A fent említett források lehetővé teszik azt, hogy a 20. század első harmadától egészen napjainkig megvizsgáljuk a tánc változásának menetét. Dolgozatom e fejezetében GYEBNÁR László diplomamunkájának¹⁴⁶ eredményeit saját következtetéseimmel kiegészítve rövid összefoglalást kívánok adni. Alfejezetekre bontva tárgyalom a rimóci táncrend legfőbb tánc típusait, úgy mint a *sarkantyúst*, vagy más néven *verbunkot*, a kétrészes *csárdást* és a *karikázót*. A rendszerint mulatsági alkalmakhoz (pl.: lakodalom) kapcsolódó vonulós *marsot* nem elemzem külön, hiszen az a Galga-mentén járt marsoknak szegényesebb, amorfabb formái.¹⁴⁷

VII.1. Sarkantyús

A sarkantyús tánc a Magyar Néprajzi Lexikon szócikke szerint: „*A csárdás sarkantyúval járt változatainak jelölése. A nép azokat a táncokat nevezi sarkantyúsnak, amelyekben a sarkantyúpengetésnek, illetve a sarkantyú használatára emlékeztető mozdulatoknak ma is szerepe van. Források a 18. sz-tól említik a férfitáncaink jellegzetes sajátosságaiként a bokázó-sarkantyúpengető mozdulatokat.*”¹⁴⁸. MARTIN György szerint a Nógrádi palócoknál is – a Galga-menti Bag huszárverbunkjához hasonlóan - ez a tánc típus volt egykoron tánckezdő funkcióban.¹⁴⁹ Erre mindenesetre adatközlőim már nem emlékeztek.

Rimócon körülbelül az 1940-es évek második felében jelenhetett meg először a sarkantyú¹⁵⁰, melyet kezdetben csak olyan jó anyagi helyzettel rendelkező „*ügyes*” táncosok hordtak, mint *Árva Ferenc*, *Mócsány Sándor*, *Mócsány István*. Ők azok, akik még „*nagyon*

¹⁴⁴ Ft. 347.

¹⁴⁵ Ft. 1164

¹⁴⁶ Vö. GYEBNÁR 1996.

¹⁴⁷ Vö. MARTIN 1995. 60.

¹⁴⁸ *ORTUTAY 1981. 400.*

¹⁴⁹ Vö. MARTIN 1955.

¹⁵⁰ Vincze Ferenc

tudták használni”¹⁵¹. Ma már csak Vincze János hord olyan „beépített”¹⁵² sarkantyút, mely rézből készült és szegeccsel a csizma sarkához van rögzítve, de többek szerint tudása már elmarad a régiekéétől.

Érdekes momentum, hogy az 1956-os filmet megtekintve nem lelhetjük fel senkin a sarkantyút, sőt nem is járnak a férfiak külön, párjuk elengedésével sarkantyúpengető mozdulatokat. Adatközlők elmondása szerint azonban már ekkor is használták a sarkantyúzás szót, de nem a tánc mai formájára, hanem a párban táncolt csárdás közben járt sarkantyús figurákra. Jellemző volt és ma is az, hogy nem csak a férfi táncosok számára büszkeség a jó bokázó-pengető motívumok tudása, hanem bizony a nők is előszeretettel tanulják meg és járóják őket, igaz sarkantyú nélkül.

Az 1984-es felvételen már Vincze 'Bunyik' Ferenc, Jusztin Balázs és Erdélyi Sándor táncában is jól elkülöníthető a sarkantyús, vagy ahogy Rimócon emlegetik a verbunk. E tánc motívumai apró, negyedes és nyolcados ritmikai értékben járt bokázókból állnak, melyet a táncos leggyakrabban párjától külön, táncfolyamatának bevezetéseként, ritkábban pedig párjával parolafogásba összeállva táncol. Idősebb adatközlőim azonban elmondták, és magam is ezt tapasztaltam a táncalkalmak során, hogy a férfiak nem táncolnak párjuktól külön, főleg nem a verbunkokra jellemzően szólisztikusan, vagy csoportosan kiállva sarkantyúst. Ilyen módon csak a hagyományőrző együttesek műsoraiban jelenik meg ez a tánc, valószínűleg az 1984-es filmen is látható Jusztin Balázs („Bala bacsí”) táncának köszönhetően.

A sarkantyús bokázós, sarkantyúpengetésre alkalmas motívumainak zenei illeszkedésére jellemző, hogy a dallamsor végeken – mint egyszerű zárlat - negyed értékű szünet jelenik meg. Zenei kíséretét tekintve olyan dallamokat találunk, melyek a helyi csárdások lassabb tempóban (mm=90-100) játszott változatai. A hagyományőrző csoportok legkedveltebb verbunk dallama az *A szécsényi sorozóra süt a nap* kezdetű, mely a dallampéldák közt verbunkként van feltüntetve.

VII.2. Csárdás

A tánckultúránk legújabb kori történetében lezajlott átalakulásról tanúskodnak új táncstílusunk reprezentatív típusai. Ezek közé tartoznak az egymástól jól elhatárolható területi típusokban megjelenő csárdások.¹⁵³

A rimóci csárdás annak az északnyugati, vagy másképpen nyugati palóc dialektusnak a része, mely „a Nyitra-vidéki, a mátyusföldi, az Ipoly-vidéki, Galga-vidéki, valamint a Nógrád-

¹⁵¹ Vincze Ferenc

¹⁵² Vincze Ferenc

¹⁵³ Vö. PESOVÁR 2003. 69.

*megyei palócokat*¹⁵⁴ foglalja magába. E terület táncainak legjellemzőbb vonása, hogy a lassú és gyors rész zenekíséret és motívumkincs alapján élesen elhatárolódik egymástól. Általánosan elmondható továbbá, hogy „*a kétlépéses csárdás alkalmazására korlátozódó lassúval szemben a friss csárdás viszonylag gazdagabb, (...) túlnyomórészt lenthangsúlyos*”¹⁵⁵ tánc. A dialektusterületen belül azonban találunk ettől kismértékben eltérő vonásokkal rendelkező környéket. Ilyen a Balassagyarmat közelében található falvak csoportja, melyek friss csárdása jellemzően fenthangsúlyos.¹⁵⁶

Adatközlőim szerint az 1940-es években a rimóci emberek kizárólag zárt (derék-váll) fogásban egyszerű kétlépéses csárdást jártak, melyet ritkán törtek meg egy-egy bal irányú páros forgással. Úgy vélik, hogy a mai tánc gyorsabb, lendületesebb a korábinál: „*Akkor nem ez a nagyon pörgős tánc volt, hanem csak azok a szép, ügyes kis mozdulatok. Egy-két két lépés ide, két lépés oda, kétszer három megfordulás. Oljan lassút. Oszt egyre pörgősebbé vált oszt mán a rimóci tánc is*”¹⁵⁷ Ezt támasztja alá a vizsgált filmekben táncolók táncszerkesztése is. Ma is az a véleménye az időseknek a jó tánc szerkesztéséről, hogy „*a csárdás táncba ami fontos csak azt rakja bele. Ne 'lambadázzon' a csárdásba.*”¹⁵⁸

Az alábbi táblázatban tömör összefoglalását próbálom adni a táncfolyamatokban bekövetkezett – általam fontosnak vélt – változásoknak.

elemzési szempont \ időszak	1956-ban		1984-ben		2007-ben	
	lassú	friss	lassú	friss	lassú	friss
Összekapaszkodási mód	derék-váll		derék-váll		derék-váll, parola	Derék- váll
Külön tánc	jellemezően nincs		van		van	
Páros forgás	egy párt kivéve csak balra haladó, fh lépő forgás		csak balra haladó, fh 'ugró' forgás		csak balra haladó, fh 'ugró' forgás	

Használt rövidítések: fh-fenthangsúlyos,

A táblázat jól szemlélteti:

- hogy az összekapaszkodás módja gyakorlatilag nem változott a vizsgált időszakban, azonban az megállapítható, hogy elterjedtté vált a parolafogásban (14. fotó¹⁵⁹) való táncolás, mely nagyobb teret enged az önálló bokázós-lábemelős motívumoknak.

¹⁵⁴ MARTIN 1995. 59.

¹⁵⁵ MARTIN 1995. 60.

¹⁵⁶ Vö. MARTIN 1995. 60.

¹⁵⁷ Kanyó Béláné

¹⁵⁸ Laczkó Andrásné

¹⁵⁹ Lásd Függelék/Fotók, ábrák jegyzéke 43. old.

- hogy ötven év alatt teljesen elfogadottá vált a párelengedéssel járó, lábfigurákból és csapásokból álló külön tánc, (igaz az 1956-os felvételen is találunk csalogató mozdulatokat tartalmazó külön táncot, de nem az idősebb generációt képviselő pároknál), („*az nem vót divat akkor*”¹⁶⁰ - a külön tánc)

- hogy a páros forgás iránya megtartotta régies, balra haladó formáját, jellege viszont a fenthangsúlyos lépő formából egy dinamikus ugró formává alakult.

14. fotó
Vincze 'Bunyik' Ferenc és
Holecz Istvánné

Bár a táblázat elemzési szempontjai között nem szerepelt a friss csárdásban megjelenő bukós, kukorgós figurák változása, annyit mindenképpen meg kell jegyezni, hogy ezek a motívumok is jelentősen átalakultak. Ma már nem találunk olyan táncost a faluba, aki az 1956-os felvételen táncoló *Jusztin Bertalan* meg-meg lendülő, majd hirtelen megálló bukósait táncolná. Az a motívum átalakult egy a nők 'dobásával' záródó látványosabb motívummá.

A rimóci csárdás részletes elemzését Gyebnár László táncpedagógus végezte el két rimóci csárdás táncfolyamat figyelembevételével. Legfontosabb megállapításai¹⁶¹:

a., szerkezetet tekintve:

- a tánc és zene összefüggése alapján bizonytalan kadenciájú táncról beszélhetünk;
- a tánc koreográfiai felépítését vizsgálva változó (heteropód) terjedelmű szakaszokat és motívumsorokat figyelhetünk meg;
- a koreográfiai egységek elhatárolódása alapján nyílt szakaszokból és nyílt motívumsorokból felépülő tánc tárul elénk.

b., formát tekintve:

- váll-derék fogásban táncolnak,
- A páros fogást táncolás közben többször felbontották, a karokat magasra emelték, tapssal, karlengetéssel színesítették a mozgást
- a csalogatás (1956) az egymás melletti lendületes elsuhanásban jelenik meg, ami később visszafogottabb formát ölt,
- A táncsal lehetőség szerint nagy teret jártak be,
- A lassú csárdás gerincét a kétlépéses csárdás alkotja, melyet egymással szemben azonos viszonyban táncoltak

¹⁶⁰ Kanyó Béláné

¹⁶¹ Vö. GYEBNÁR 1996.

- A forgás az esetek többségében jobbra történik,
- A friss részben a kétlépéses csárdást egy lépéses lépegetés váltja fel
- A motívumok negyedes alapülkötésűek és 2 negyed, 4 negyed, esetenként 6 negyed hosszúságúak,
- a vertikális mozgás a zenei hangsúlyokra emelkedő, ún. fenthangsúlyos
- A forgást a zenei hangsúlyokra külső lábbal lépve táncolják

A fenti megállapításokat szükséges kiegészíteni azzal, hogy a megkérdezett adatközlők nem emlékeznek arra, hogy a csárdásban elterjedt páros viszonyon kívül akár hármás-, akár körcsárdást jártak volna Rimócon.

VII.3. Karikázó

A nyugati Palóc vidék az északnyugati körtáncdialektushoz tartozik. Énekes női körtánca a kétrészes (lassú és gyors) karikázó, melyet mindig újstílusú dalokra járnak. Ezen a dialektusterületen nem találunk az egyes táncrészekhez, de még magához a körtánchoz fűződő speciális dallamokat, dallamkategóriákat sem, hiszen a dalok más táncokhoz is (főleg csárdáshoz) kapcsolódnak.¹⁶² A karikázók itt tapasztalható motívumkincse egyszerű: „*a kört állandóan egy irányba forgató nyitó-záró lépés a lassúban, majd egyszerű 'sergés' a frissben*”¹⁶³. E jelleg alól a rimóci karikázó sem kivétel: a lányok hátul kereszt kézfogásba összekapaszkodva a lassú részben egyszerű kétlépéses csárdást, vagy balra haladó, aszimmetrikus Feröer lépést¹⁶⁴ táncolnak, míg a frissben balra haladó forgást tapasztalhatunk.

PESOVÁR Ernő megfogalmazásában a karikázók legfontosabb jellemzője, hogy „*egyneműeknek, mégpedig nagylányoknak a tavaszi-böjti időszakban énekszóra járt körtánca*”¹⁶⁵. Emellett Rimócon mulatságkezdő és táncszüneti funkciókat tölt be, sőt a lakodalom egyes mozzanataiban is helyet kap.¹⁶⁶

¹⁶² Vö. MARTIN 1995. 59.

¹⁶³ MARTIN 1995. 59.

¹⁶⁴ Vö. PESOVÁR 2003. 15.

¹⁶⁵ PESOVÁR 2003. 15.

¹⁶⁶ Vö. MARTIN 2000. 115.

VIII. ÖSSZEGZÉS

Dolgozatom mindössze rövid summázata, mintegy helyzetjelentése egy kutató munkának, melyben rengeteg momentum tisztázásra vár még. Szeretném alaposabban megismerni a települést, hogy még pontosabb képet alkothassak az egyes falurészek viszonyáról. Mindenképpen szükséges néhány interjú készítése, hogy még egyértelműbb választ kapjak a táncalkalmak szerveződésére, a táncos 'illemszabályokra', a viseletre, a tánc és a vallás viszonyára nézve, nem beszélve a táncok még pontosabb elemzéséről, kinetogrammal történő lejegyzéséről.

Gyakorló táncpedagógusként fontosnak tartom azt, hogy tanítványaim korán megismerkedjenek azzal a paraszti környezettel, mely még él és rövid kirándulással akár meg is tapasztalható. Táncóráimon gyakran osztom meg élményeimet gyerekekkel és felnőttekkel egyaránt, mert hiszem azt, hogy ezáltal még emberközelibbé varázsolható az adott táncanyag. Próbálkozom azzal, hogy átadjam azt az élettapasztalatot, mely az idősek táncából, elbeszéléseiből számomra is megfoghatóvá vált, s hogy meggyőzzem a fiatalokat *Alács Erzséni* igazáról: a tánc

„...az nagyon fontos...az az élethő tartozik és csak élteti, és élteti, és élteti...”

15. fotó

A rimóci Gyöngyösbokréta Hagyományörző csoport műsora a Vincze Ferenc emlékére rendezett Palóc Táncgálán 2007. december 22-én

IX. FÜGGELÉK

IX.1. Dallampéldák

Vadkörtefa

1 1 0 1 0 1 0 1 0 0 0 0 1 0 1 0 1 1 0 0

0 0 1 0 1 0 1 1 0 0 1 1 0 1 0 1 0 1 0 0

Cseng a kasza peng a kasza

1 1 3 1 0 0 0 0 0 1 0 1 3 0 1 0 1 3 0 1 3 0 3 1 1 1 0 1 0 1 0 1 0 1 0

1 0 1 3 1 0 1 1 3 0 0 1 1 3 1 0 0 0 0 0 1 0 1 3 0 1 0 1 3 0 1 3 0 3 1 1

Jaj de szépen megkérgetett

1 3 1 0 1 0 1 3 1 0 0 0 0 1 0 3 0 1 3 1 0 0

0 0 1 0 3 0 1 3 0 1 0 1 3 1 0 1 0 1 3 1 0 0

verbunk

1 1 0 3 0 1 3 0 1 3 3 1 1 0 1 0 0 1 1 0 1 3

1 1 0 1 0 0 1 1 0 1 3 1 1 0 3 0 1 3 0 1 3 3

Új a csizmám

0 1 0 1 0 1 3 1 0 0 1 1 3 1 0 3 0 1 3 1 0 0

3 1 0 3 0 1 3 1 0 1 0 1 0 1 3 1 0 0 1 1

Haragszik a puszta bíró

0 1 3 1 0 3 1 3 0 1 3 0 3 1 3 1

1 1 0 0 3 3 1 1 1 3 1 1 0 3

1 3 1 1 0 3 1 1 0 1 3 0 1 1

A rimóci bíró udvarába

1 0 1 3 0 1 1 3 0 1 1 0 0 0 0 0 1 0 1 0 0

1 1 0 3 0 1 0 3 1 1 0 0 1 0 1 3 0 1 1 3 0 1 1

Megy a gőzös

1 0 1 1 3 0 1 0 1 0 3 1 3 0 0 1 0 3 1 3 1 3 1 1 0 1 1 3 0 1

Megvert engem az anyám

Egy rimóci barna kislány

0 1 3 0 1 1 0 0 0 0 0 1 3 1 1 3 0 1 3 1 0 3 1 1 0 2 0

3 0 1 3 1 0 3 1 0 0 3 1 0 0 1 3 0 1 3 0 1 1 0 0 0 0 0 1 3 1 2 1

Várni, várni

0 0 1 1 1 0 1 0 1 1 1 1 2 1 1 0 0 1 1 0 0

1 1 1 2 1 1 0 0 1 1 0 1 0 0 1 1 1 0 1 0 1 1

IX.2. Részlet a Holecz Istvánnéval készített interjúból

Az interjú időpontja: 2007. 04. 10.

Az interjú helye: Rimóc, Szécsényi út 9/a. – az interjú alanyának háza

Paluch Norbert (továbbiakban *PN*): Mit tud a családi hagyományokról, voltak-e a családjában jó táncos, jó mulatós emberek?

Holecz Istvánné (továbbiakban *HI*): Hát én édesapámat nem ismertem, mert ahogy megszülettem ő meghalt – belefűlt a vízbe. Úgyhogy édesanyámmal maradtunk, de oszt édesanyám szüleinél laktunk. Oszt az a nagyapám, édesanyám apja az nagyon táncos, meg édesanyámék nagyon táncos családok vótak.

PN: És őt hogy hívták, a nagyapját?

HI: Őt Vincze István. Oszt mikor kicsike vótam az tanítgatott engem táncolni. Felállított a lócára osztan édesanyámnak a szoknyáját, a bő szoknyáját felvettem oszt úgy pörgetett. Meg úgy is tudott zenét nekem, meg adta az ütemet, hogy a nyoszolya ódalát ugye az újjával húzogatta, dörzsölte a szájával meg fésővel. Papírt tett a fésőre oszt úgy. Oszt én meg nagyon táncoltam, éneköttem, de még akkor gondolom, annyira nem tudtam. Vagy nem tudom. Oszt nagyon éneköttem. Oszt így valahogy mit tudom én, úgy nem is emlékszek, hogy olyan nagyon különösen engem valaki tanított. Így erre emlékszek, hogy úgy kis koromba, de azután meg mikor nagyobbak vótunk mán el- eljártunk vasárnap délutánként a szövetkezet udvarba, mikor a nagylányoknak vót a tánc.

PN: Az hol volt a faluba?

HI: Itt a falu központba.

PN: Itt az iskola mellett valahol?

HI: Ott a sarkon ahol most az üzlet van. Annak az udvara vót, oszt ott tartottak táncot. Mink úgy mondtuk, hogy oda mentek a táncra.

PN: Itt volt a felvétel is annak idején? (Az 1956-os táncgyűjtés filmfelvétele)

HI: Az az iskolába vót. Akkor arra is emlékszek. Olyan kicsike kislány vótam, oszt kihirdették a faluba, hogy lesz felvétel, oszt menjen aki oda el akar mennyi megnézni. No, de nem engedtek oda mindenkit táncolni. Olyan kislány vótam oszt mentünk litánia után vótunk. Egy vasárnapi nap délután. Oszt nagyon ott állunk a padon, de nem ismerem meg magam.

PN: Az az iskolába volt.

HI: Az az iskolába, a felső, a régi iskolába. Az iskolaudvarba.

PN: Tehát akkor azt mondja Margit néni, hogy a Margit néni nagyapja jó táncosnak számított?

HI: Igen. Meg akkor édesanyámnak a testvérei. Négyen vótak testvérek, de gyönyörűséges szépen tudnak éneköni. Vagy tudtak.

PN: Lányok?

HI: Lányok. Mind lány vót, de nagyon nagyon szépen énekeltek.

PN: És az édesanyja is?

HI: Édesanyám is. Most mán nem olyan jó, de még most is nagyon sokat tanótam tőle. Tudod úgy eszibe jut, éjjel eszibe jut és még nagyon sokat tanótam tőle.

PN: Tehát még mai napig is tanul az anyukájától.

HI: Igen, igen.

PN: Láta-e a szüleit, testvéreit, idősebb és fiatalabb rokonait táncolni, mulatni?

HI: Láttuk lagzikba. Lagzikba meg olyan táncokba. Hát arra emlékszünk, ott is a nagylányokat nagyon figyeltük. Hogy táncótak oszt ugye hogy dobták oszt ránk estek ugye a szoknyák, betakartak a nagy lányok. Oszt direkt úgy kicsikék oda mentünk, hogy betakarjonak velek. Szoknyával.

PN: Mikor volt családi körben az első táncos élménye?

HI: Hát talán az, hogy mikor édesanyámnak a testvére, a legfiatalabb férhő ment. Oszt annak emlékszek a ...

PN: Mennyi idős volt akkor?

HI: Úú én nem tudom, olyan kislány vótam, oszt emlékszek, hogy a nagy csűrbe, meg istállót, nagyon nagy istállónk vót oszt valahogy ott vót a lagzi. Meg az udvaron, hogy ha eső van esetleg, hogy oda, ott is ki vót takarítva, kimeszelve minden. Arra úgy emlékszek.

PN: Rendeztek-e a családban kis gyerekbált, kismulatságot a gyerekek számára?

HI: Hát én így nem, csak iskolába. Emlékszek, hogy iskolába vót ilyen. Külön így a faluba nem. Édesanyám meg nagymamám emlegette, hogy még azelőtt táncoltak csűrökbe ugye a dudára. A dudások...

PN: Kik voltak azok?

HI: Jaj Sándor bátya, meg valami Bablena, Bablena valaki. Most nem tudom hirtelen, hogy ki. Bablena nevezetű vót. Ők a faluba valók vótak.

PN: Akkor nem rendeztek gyermekmulatságot?

HI: Hát mi olyanra nem emlékszünk.

PN: Akkor hol tanulhattak meg a gyerekek táncolni?

HI: Hát úgy otthon, meg tudod mikor a libát őriztük. Akkor is hajtottak oda fiúk is, meg lányok. Mikor lányokval mentünk a libáho' akkor, akkor jobban azé így játszottunk. De mikor má' nagyobbacskaák vótunk, mikor mán a marhát őriztük, akkor mán jobban fiúk is őrizték a marhát.

PN: Melyik volt az az életkor amikor már rábízták a gyerekre a marhát?

HI: Olyan ötödik osztályos. Akkor már marhát őriztünk. Olyan negyedik osztályosig libát őriztünk jobban. Utána meg marhát őriztünk. Oszt amit ellestünk, arra emlékszek, hogy amit így ellestünk a táncon itt-ott, mer' délutánró még elengedtek minket. Utána ott a marháná valahogy a gyerekekvel gyakoroltuk, hogy no most táncoljunk, csináljunk táncot. Meg akkor cigánygyerekek is vótak ott. Azok is őrizték a parasztoznak a marhákot. Oszt azok meg ilyen vesszővel hegedőtek. Mer' vót itt olyan zenekar is, hogy cigányzenekar. Mikor még az én lagzimba is, az én koromba is meg vót még a cigányzenekar.

PN: Ők a faluba valóak voltak?

HI: A faluba valóak vótak. Rendes cigányzenekar. Oszt ugye a cigánygyerek az mintha zenekar lett vóna. Mink meg táncoltunk amit ellestünk, hogy no most...

PN: Mi volt az első tánc amit megtanult?

HI: Arra nem emlékszem most pontosan, hogy mit, de mindig ott gyakoroltunk a marháná. Délbe, mikor deleltek a tehenek. Akkor így játszottunk, meg próbálgattuk a táncokat.

PN: Gyakorolta-e egyedül a megtanult táncokat?

HI: Hát úgy is vót, hogy beálltam a tükörbe oszt akkor úgy táncótam. De szégyelltem, hogy meglátnak. Nagyon szerettem. Ó, de szerettem táncóni meg énekőnyi.

PN: És akkor a saját énekére táncolt?

HI: Énekekre táncoltam magamnak. Oszt mindég, mindég énekőtem. Én reggeltől estelig. Ha olyan vót én mindig énekőtem.

PN: Jobban szeretett énekelni, mint táncolni?

HI: Táncóni is. Hát ugye egész nap, vagy napról napra nem vót párom. Kivel táncoljak, de énekőni meg mondtam. Énekőni meg énekőtem.

PN: Milyen zenekíséret volt még? Furulyás esetleg volt?

HI: Hogy ne. Szabó Jani bácsi 'girind'. Úgy hitták Girind Jani bacsí. Ő furulyázott.

PN: Ő valami juhász ember volt?

HI: Hát én azt most nem tudom, mer' ez van rajta a Pátria lemezen is. Ő furulyáz. Én meg emlékszek is olyan alacsony ember vót.

PN: Itt lakott a faluba?

HI: Itt lakott a faluba. Itt nem messze a szövetkezet a sarkon. Még meg is van a ház.

PN: Kire, kikre emlékszik a legszívesebben, akitől a legtöbbet tanult?

HI: Hát Bala bacs. Mer' az a szomszédunkba lakott. Jusztin Balázs.

PN: Ő többeket is tanított nem csak Margit nénit?

HI: Ő mindenkit aki ment hozzá.

PN: És jól tudott táncolni?

HI: Jó. Oszt olyan vót az is szegénykém, hogy az is az istállóba táncolt. Felvette a söprőt má' öregségire oszt ott táncolt. A családja meg haragudott rá, hogy mé' nem dolgozik, mé' nem kapál. Oszt ő is nagyon szeretett. Télen, téli estéken meg átjött hozzánk, tudod ott fosztottunk, meg a fonóba, meg a fosztóba mindig átjött az öregember oszt beszélgetett ott a legényekkel. Tanítgatta a legényeket a fonóba is táncolni, meg énekőni.

PN: Szerették őt a faluba?

HI: Szerették.

PN: És Bala bacsin kívül nőre, aki szép és jó kiállítású táncos volt emlékszik?

HI: Hát mit tudom én. Olyan Virág Rozi neném.

PN: Virág Rozália?

HI: Úgy hítták. Az Vincze Antalné vót.

PN: Ő mitől volt szép táncos? Alacsony termetű volt?

HI: Nagyon szép vót a jány is. Meg édesanyámnak a testvére. Keresztanyám. Jaj de gyönyörűen táncoltak.

PN: Őt hogy hívták?

HI: Őt Vincze Mária, Erdélyi Jánosné.

PN: Mitől volt szép az ő táncuk?

HI: Mer' olyan simán, olyan szépen táncoltak. Tudod?

PN: Tehát nem duhajkodtak a táncba?

HI: Nem úgy persze, hanem olyan szép simán. Férj meg feleség tudod oszt nagyon szépen tudtak.

PN: Tehát akkor a Virág Rozáliának a férje, Vincze Antal is jó táncos volt?

HI: Igen, igen ő is.

PN: És a Vince Mária férje, Erdélyi János is?

HI: Igen az Erdélyi János is. Hát most azon a filmen is vótak de... No még a Jusztin Berci bácsi. Jusztin Berci bácsi. No még az táncolt szépen.

PN: Ő a Bala bacsinak valamilyen rokona?

HI: Nem hiszem, hogy a rokona vót. Mer' sok névrokon van itt a faluba.

PN: De őt már nem vették filmre ugye?

HI: De ő van a filmen.

PN: Ő egy olyan magas ember volt, mint a Feri baci nem?

HI: Nem nem. Alacsony vót. Ő van a filmen az iskolaudvaron. A Jusztin Berci bácsi kis cseléd Mari nenémvel. Hogy is hítták azt várjá' csak? Kiss Mária lehetett az.

PN: A felesége volt?

HI: Nem csak azzal táncolt. Nem a felesége vót csak azzal táncolt. Osztan Mari neném is szeretett -gondolom – táncolni, mer' én kislány vótam, oszt régebben vót olyan, lakodalmast táncoltak itt a faluba.

PN: A bokréta?

HI: A bokréta. Osztan ő is benne vót, Mari neném, meg a Jusztin Berci bácsi is.

PN: Volt-e a faluba tánciskola, szervezett táncoktatás? Volt-e itt táncmester, tánctanító? Vagy az itteni tanító foglalkozott-e tánctanítással?

HI: Hát, no. Iskolába nekem tudod a Ertl Peti anyukája tanított. Hát az tanítgatott olyan szerepeket.

PN: De táncot nem?

HI: Úgy külön, hogy Rimóci táncot, vagy ilyet nem. Csak ilyen Varga Julcsa, meg ilyen szerepeket, tudod?

PN: Milyen táncos volt Margit néni gyermekkorában?

HI: Jój én a legjobb.

PN: Ezt a faluba a gyerekek is elismerték?

HI: Az biztos. Biztos. El.

PN: Miért volt ügyes? Miért volt jó táncos?

HI: Az Isten tudja. Nem tudom. Má' mikor nagyobb lány vótam is, megkezdődött má' mikor ment...elengedtek a táncra. Má' engem is hordtak táncóni tudod? Kimaradtunk az iskolából. Oszt én vótam az első akit bevittek a körbe. A karéjba táncóni. Úgy szerettek velem táncóni a legények, mer', mer' no siettek elsőnek bevinni, hogy még szabad hely van. Oszt nagyon tudtak. Jój nagyon tudtak azé'itt a legények is sokan.

PN: Tehát jó táncosok voltak sokan?

HI: Jó táncosok vótak.

PN: Emlékszik-e olyan emberre, akinek mindene volt a tánc? Aki nagyon-nagyon szeretett táncolni?

HI: Bala baci nagyon szeretett. A feleségének nem is tetszett, hogy annyit táncol. Az istállóba gyakorolt. Mer' kikütték etetni a marhákot, osztan ő meg nem ment be, ott maradt az istállóba sokáig, sok ideig, osztan ő ott táncolgatott magának.

IX.3. Adatközlők jegyzéke

Dulai Józsefné

született: Kozma Teréz Nagylóc 1929. 10. 21. rk vallású

Filkor Boldizsárné

született: Szerémi Mária Nagylóc 1931. 08. 25. rk. vallású

Holecz Istvánné

született: Kanyó Margit Rimóc 1945. 05. 04. rk vallású

Jusztin Péter

született: Rimóc 1932. 08. 22. rk vallású

Kanyó Béláné

született: Kiss Mária Rimóc 1931. 01. 01. rk. vallású

Király Mihályné

született: Varga Borbála Varsány 1934. 02. 20. rk. vallású

Kiss Sándorné

született: Kiss Erzsébet Nógrádsipek 1940. 06. 23. rk vallású

Laczkó Andrásné

született: Alács Erzsébet Rimóc 1933. 08. 15. rk. vallású

Mócsány Bertalanné

született: Benkó Mária Rimóc 1939. 09. 06. rk. vallású

Vincze Ferenc

született: Rimóc 1920. 05. 15. rk. vallású

Vincze 'Bánat' János

született: Rimóc 1928. 02. 12. rk. vallású

IX.4. Fotók, ábrák jegyzéke

1. fotó (2. old): *Vincze 'Bunyik' Ferenc és Holecz Istvánné friss csárdása a hollókői szabadtéri színpadon. / Vincze Nikolett gyűjtéséből*
2. fotó (11. old): *I. Lipót által édesanyám apai ágának 1669-ben adományozott nemesi oklevél / Percze Tamás tulajdonában*
3. fotó (15. old): *Rimóci Gyöngyösbokrétások / Radványi László felvétele*
4. fotó (15. old): *Mócsány Bertalanné lánykori fényképe / Benkó Péter gyűjtéséből*
5. fotó (15. old): *Rimóci Hagyományőrző Egyesület falunapi fellépése 2008-ban / Paluchné Percze Piroska felvétele*
6. fotó (16. old): *Rimóciak feltételezhetően első fotója 1886-ból / Prímási Levéltár, Esztergom*
7. fotó (16. old): *Rimóci legények / Vincze Nikolett gyűjtéséből*
8. fotó (16. old): *Mócsány Bertalan és barátja / Benkó Péter gyűjtéséből*
9. fotó (17. old): *Mócsány Bertalanné gyermekkorában családjával / Benkó Péter gyűjtéséből*
10. fotó (19. old): *Jusztin Péter egykori kocsmáépülete napjainkban / Paluch Norbert felvétele*
11. fotó (26. old): *A rezesbanda nagydobja / Paluch Norbert felvétele*
12. fotó (26. old): *A rezesbanda 1956-ban / Maácz László felvétele*
a képen balról jobbra : Kiss Miklós - *trombita*, Percze 'Libór' István - *bariton*, Máté János 'Jampi' - *kisdob*, Kiss 'Göndör' Sándor – *helikon*, Holecz 'Töves' János – *nagydob*, Golyán Bertalan – *klarinet*, Bablena Bertalan – *klarinet*, – *trombita*, Bobál János – *trombita*,
13. fotó (27. old): *A rezesbanda 2007-ben / Paluchné Percze Piroska felvétele*
Kanyó István – *kisdob*, Beszkid József – *trombita*, Percze 'Libór' Bertalan – *nagydob*, Kanyó János – *bariton*, Beszkid Andor – *bariton*, ifj Kanyó János – *trombita*, Beszkid Márk – *trombita*, Bablena Ferenc – *helikon*, Varga Norbert - *trombita*
14. fotó (32. old): *Vincze 'Bunyik' Ferenc és Holecz Istvánné csárdása a hollókői szabadtéri színpadon. / Vincze Nikolett gyűjtéséből*
15. fotó (34. old): *Gyöngyösbokréta Hagyományőrző Együttes tánca / Kerényi Tamás felvétele*
1. ábra (10. old): *Rimóc földrajzi elhelyezkedése / CSONGRÁDY 1984. 47.*
2. ábra (12. old): *Rimóc településtérképe és címere*
<http://terkepcentrum.hu/index.asp?go=map&tid=28884>

IX.5. Filmfelvételek jegyzéke

MTA Ft. 347. (archív, néma)

Helyszín: Rimóc – Templomkert

Időpont: 1956. 06. 10.

Gyűjtők: Martin György, Maáczi László, Sztanó Pál,

MTA Ft 1164.5 (archív, hangos)

Helyszín: Rimóc – Községi Ház

Időpont: 1984. 03. 29.

Gyűjtők: Braun Miklós, Nagy Judit, Pálfi Gyula, Pesovár Ernő, Sztanó Pál,

IX.6. Irodalomjegyzék

- BAKÓ** Ferenc
1987 *Palócföldi lakodalom.* Gondolat Kiadó, Budapest
- BAKÓ** Ferenc (szerk.)
1989 *Palócok I-IV.* Heves Megyei Múzeumok Igazgatósága, Eger
- BELITZKY** János
[1973-1974] *Nógrád Megye története I-II.* Salgótarján
- BENKÓ** Péter:
1999 *Rimóc története a XIX. sz. közepéig.* Szakdolgozat (Zsámbéki Tanítóképző Főiskola)
- CSONGRÁDI** Béla (szerk.)
1984 *Magyarország megyéi. Nógrád.* Kossuth Könyvkiadó,
- FLÓRIÁN** Mária
1966 *Rimóc népviselete.* Múzeumi füzetek. Palóc Múzeum, Balassagyarmat,
1997 *Öltözködés.* In Magyar Néprajz IV. Életmód. Akadémiai Kiadó, Budapest, 585–767.
2001 *Magyar parasztviseletek.* Planétás kiadó. Budapest
- FÉNYES** Elek
1851 *Magyarország geographiai szótára.* Pest
- GORDOS** Annamária
2003 *Palóccország az én hazám: Rimóc népviselete és népszokások a faluban.* Szakdolgozat
- GYEBNÁR** László
1996 *A rimóci csárdás.* Szakdolgozat (Magyar Táncművészeti Főiskola)
- HAVASSY** Péter
1989 *A palóc centrum falvainak gazdasága és társadalma a XVIII. században.* In Bakó Ferenc (szerk.): *Palócok II.* Heves Megyei Múzeumok Igazgatósága. Eger, 7-87.
- JEKELFALUSSY** József (szerk.)
1892-1922 *Magyar Korona Országainak helységnévtára.* Országos Magyar Statisztikai Hivatal, Budapest

- K**APROS Márta (szerk.)
2000 *Nógrád megye népművészete.* Balassagyarmat
- KAPROS Márta
2010 *„Az igazi népviselet”. Törekvések a viselet fenntartására Nógrád megyében a két világháború között.* In Flórián Mária (szerk.): *Életmód, szemléletmód és a módi változása a parasztság körében a 19-20. század fordulóján.* MTA Néprajzi Kutatóintézet. Budapest, 369-396.
- KÓSA László – FILEP Antal
1978 *A magyar nép táji-történeti tagolódása.* Néprajzi Tanulmányok. Akadémiai Kiadó, Budapest
- KUTI Mária
1957 *„A Rimóci tarka réten” Adatok Rimóc zenei monográfiájából.* Magyar Néprajzi Múzeum. Budapest
- M**ALONYAY Dezső
1922 *A magyar nép művészete V. A palócok művészete.* Franklin Társulat kiadása. Budapest
- MANGA János
1979 *Palócföld.* Gondolat Kiadó. Budapest
- MANGA János (szerk.)
1980 *Nógrádsípek, tanulmányok egy észak-magyarországi falu mai folklórijából.* Akadémiai Kiadó Budapest
- MAROSI Sándor – SOMOGYI Sándor (szerk.)
1990 *Magyarország kistájainak katasztere.* MTA Földrajztudományi Intézete. Budapest, 791.
- MARTIN György
1955 *Bag táncai és Táncélete.* Néptáncosok kiskönyvtára 16-18. Művelt Nép Kiadó. Budapest
- 1995 *Magyar tánc típusok és táncdialektusok.* Planétás Kiadó. Budapest
- 2000 *Énekes körtáncok.* Jelenlévő múlt, Planétás Kiadó. Budapest
- O**RTUTAY Gyula (főszerk.)
1981 *Sarkantyús tánc.* Szócikk. Magyar Néprajzi Lexikon. IV. kötet. Akadémiai Kiadó. Budapest, 400.

- PALOTAY** Gertrúd
1930
Egy nógrádi palóc falu ruházata. Néprajzi Értesítő, XXII
137-142.
- PINTÉR** Sándor
1880
A palócokról. Népismertető tanulmány, Budapest
- PESOVÁR** Ernő
2003
Táncagyományunk történeti rétegei. A magyar néptánc
Története. Berzsenyi Dániel Főiskola. Szombathely
- RATKÓ** Lujza
1996
*„Nem úgy van most, mint vót régen...” A tánc mint tradíció
a nyírségi paraszti kultúrában.* Nyíregyháza-Sóstófürdő
- SÁROSI** Bálint
1998
Hangszerek a magyar néphagyományban. Jelenlévő múlt,
Planétás Kiadó, Budapest
- SZEDER** Fábián
2005
A palóczokról. Liliium Aurum Kiadó. Dunaszerdahely
- TOMPA** Béláné – **VARGA** Marianna
1979
Palóc Hímzések. Közgazdasági és jogi könyvkiadó,
Budapest
- VARGA** Marianna
1989
A népviselet változása, fejlődése a XIX-XX. században. In
Bakó Ferenc (szerk.): *Palócok III.* Palóc népviseletek és
textilek. Heves Megyei Múzeumok Igazgatósága. Eger,
504-537.